

Children's perception of cultural norms from Pouya Network programs; Case study: Tehrani mothers' perspectives

Meysam Farokhi*

Fatemehsadat LohMoosavi**

Abstract

The purpose of this article is to examine the perception of cultural norms by children from the programs of the Pouya network from the perspective of Tehrani mothers. The research method is qualitative, applied, and uses in-depth interviews with 18 Tehrani mothers with young children. Thematic analysis was used to analyze the data. The research findings indicate that watching the programs of the Pouya network has created a visible and observable change in the cultural norms of children, which include five overarching themes: behavioral, belief, identity, communication, and psychological. Public health, wearing masks and observing health protocols to deal with the coronavirus, thrift, law-abiding, familiarity with the Quran and prayer and reading it, familiarity with religious places and religious occasions, recognition of the Prophet, the Ahl al-Bayt, and martyrs, hijab, and familiarity with religious concepts were all clearly evident in the children's behavior. Based on the theory of reception, it should also be noted that mothers admitted that children did not simply decode all the messages presented by Pouya network programs as intended by the producers of network programs (hegemonic or dominant position) and sometimes they read them in a consensual manner, involving personality and cultural characteristics in the reception

* Associate Professor, Department of Communication and Cultural Studies, Refah Faculty, Tehran, Iran,
(Corresponding Author), farokhi@refah.ac.ir

** Master of Cultural Studies, Department of Communication and Cultural Studies, refah Faculty, Tehran, Iran,
f.lohmoosavi@yahoo.com

Date received: 21/11/2024, Date of acceptance: 23/02/2025

and decoding, which in some cases were desirable for them and in others undesirable, which can also be referred to as a malfunction of the media. In some cases, children also decoded the media and Pouya network programs in a contradictory and completely opposite way.

Keywords: Norm, culture, cultural norm, perception, child, Pouya network.

Introduction

Today, our children are in the infinite sphere of information and communication and exposed to infinite media messages, so being vigilant about these invited and uninvited guests is an undeniable duty. Culturing through the media means transmitting cultural contents including beliefs, images, perceptions, thoughts, concepts, and values that affect the behavior, clothing, traditions, and lifestyle of individuals in society. Children can be the audience of many media. One of the most important media introduced specifically for children is the Poya Network, which began broadcasting its programs on October 1, 2015, and continues to this day. Therefore, in this regard, the researcher aims to examine the cultural norms received by children from the Pouya network and to identify the programs from the Pouya network that children are most influenced by and acculturated by from the perspective of mothers, and what norms children express under the influence of these messages. In other words, the present study examines the perception of cultural norms by children from the Pouya network programs from the perspective of mothers.

Materials & Methods

The present study is qualitative and applied in nature. In-depth interviews with mothers of young children were used to collect data. The children in the study had to watch at least 3 hours a day of various Persian animations broadcast by the Conductor of the Pouya Network for a period of 6 months during the year 1401-1402, in which case the mothers of these children were interviewed. Since it was not possible to interview all mothers in this age group, a purposive sample was conducted with 18 mothers living in Tehran. The selection of the samples was based on criteria such as having a child aged 2 to 7 years, having a university education (at least a bachelor's degree), being sensitive to what children receive from television, being concerned about raising children, being able to convey their experiences in the field of cultural norms, and the reactions of children addressed by the Pouya Network. In the interviews, the interviewee freely expressed their experiences, and because the conversation was private and face-to-face,

and the questions were flexible and in practice, the answers were not limited; the mothers expressed their opinions easily and without concern. Considering the above-mentioned points, each interview lasted an average of 35 to 60 minutes, in such a way that the interviews were recorded and then transcribed and notes were taken. Thematic analysis method was used to analyze and clarify the data, in which the network of themes was organized and identified based on a specific process, basic themes (codes and key points of the text), organizing themes (themes obtained from combining and summarizing basic themes), and overarching themes (higher themes that include the principles governing the text as a whole). To examine the validity and reliability of the data obtained from the interviews, the findings were validated using the peer review method. For this purpose, the tables of categories and themes obtained were provided to some professors so that they could express their views on them, and then the items were confirmed by the mothers participating in the interview (using the identity method).

Discussion & Result

The findings of the study indicate that watching Pouya Network programs has created a visible and observable change in children's cultural norms, which include five overarching themes of behavior, belief, identity, communication, and psychology. Public health, wearing masks and observing health protocols to deal with the coronavirus, thrift, law-abiding, familiarity with the Quran and prayer and reciting it, familiarity with religious places and religious occasions, knowing the Prophet, his family, and martyrs, hijab, and familiarity with religious concepts were all clearly evident in children's behavior. Pouya Network programs also helped strengthen children's self-awareness and national identity, and strengthened family relationships and expanded healthy relationships at home. Appropriate behavior with others, peers, and even plants and animals was also among the teachings that children had seen and demonstrated in their behavior. Based on the theory of reception, it should also be noted that mothers admitted that children did not simply decode all the messages presented by Pouya network programs as intended by the producers of network programs (hegemonic or dominant position), and sometimes in a consensual manner, involving personality and cultural characteristics in the reception and decoding, which in some cases were desirable for them and in others undesirable, which can also be referred to as a malfunction of the media. And in some cases, children also decoded in a contradictory and completely opposite way to the media and Poya network programs.

Conclusion

Given that the theory of reception emphasizes that it is possible to infer more than one interpretation or reading from media texts, that is, there is not necessarily a correspondence or similarity between the message encoded by the sender and what is decoded by the audience and it can have different meanings, therefore, it is the recipients of the message who interpret and interpret the message according to the message text and their cultural contexts. In Hall's model, the communicator encodes the message based on his ideological goals and interests, but the recipient, who plays the role of the decoder in the communication process, is not forced to accept the received message, and resists the ideological meanings of the message and analyzes and evaluates it within the framework of his own views and experiences. Based on this theory and Stuart Hall's coding and decoding model, three dominant, consensual, and contradictory positions and approaches can be proposed. Based on the aforementioned theory, mothers acknowledged that children simply did not decode all the messages presented by Pouya network programs as intended by the producers of network programs, and as they showed in their cultural norms, sometimes they did so in the same way as the producers intended, either in the same hegemonic or dominant position, and sometimes in a consensual manner, in a way that involved personality and cultural characteristics in the reception and decoding, which in some cases was desirable for mothers and in others was undesirable, and it can also be referred to as cultural abnormality and media malfunction. And in some cases, children decoded in a way that was contradictory and completely opposite to the purpose of the media and Pouya network programs. In this regard, it should be noted that some mothers stated that children did not understand some of the religious concepts and religious programs presented, and some mothers also complained about the undesirable result of showing these programs to the extent that they believed that children sometimes complained about the program and even caused fear in children and misunderstand.

Bibliography

- Asghari Azar, R. Hosseini, S.B & Saei, M. H. (2012) Presenting a framework for teaching media literacy to child audiences of the Pouya network, *Quarterly Journal of Society, Culture and Media*, 11 (45): 157-129[In Persian]
- Bahonar, N. (2008) Mass media and religious productions for children: Presenting a communication-cultural approach. *Quarterly Journal of Cultural Research*, No. 13, pp. 54-37. [In Persian]

105 Abstract

- Carlson, S. A. & et al (2008) Physical Education and Academic Achievement in Elementary School: Data From the Early Childhood Longitudinal Study, *American Journal of Public Health*, 98 (4), 721-727
- Coen, B. (2013) *Foundations of Sociology*, translated by Gholam Abbas Tavasoli and Reza Fazel, Tehran: Samat [In Persian]
- Fakuhi, N. (2000) *From Culture to Development*, Tehran: Ferdows Publications [In Persian]
- Fallah Parvizi, M. (2019) *The Role of Television in the Process of Children's Acculturation, Case Study: Pouya Network*, Master's Thesis, Azad University of Sciences and Research [In Persian]
- Gentile, D. A. (2014) *Media Violence and Children: A Complete Guide for Parents and Professionals*, Praeger.
- Giddens, A. (2012) *Sociology*, translated by Manouchehr Saburi. Tehran: Ney Publishing [In Persian]
- Grunlan, S & Mayers, K (1988) *Cultural Anthropology*, Michigan, Zondervan
- Hall, s. (1997). *Ecoding / Decoding*. In p. Marris, & S. Thornham, *Media Studies , A reader*. Edinburg: Edinburg University Press
- Hall, S. (2007). *Representation and the media*. Northampton, England: Media Education Foundation.
- Hessamfar, E. (2018) *Expression of Religious Themes on Television for Children, Case Study of the International Persian Hudhud Network in 2015*, Master's Thesis, Imam Sadeq University [In Persian]
- Hosseini, F. (2006). *The Degree of Compliance of the Value System Governing Animations Broadcasted by Channels One, Two and Five in 2006 with the Value System Approved by the Iranian Broadcasting Corporation in the Field of Children*, Master's Thesis, Faculty of Iranian Broadcasting Corporation, Department of Communications. [In Persian]
- Keith Booker, M (2006) *Drawn to Television: Prime-Time Animation from The Flintstones to Family Guy* (Praeger Television Collection), Praeger.
- Koosh, D. (2002). *The Concept of Culture in Social Sciences*. Translated by Fereydoun Vahid. Tehran: Soroush. [In Persian]
- Kottak, C.P (2010). *Mirror for Humanity*, New York, McGraw-Hill
- McQuail, D. (2003) *An Introduction to Mass Communication Theory*, translated by Parviz Ajlali, Tehran: Media Studies and Development Office. [In Persian]
- Mehdizadeh, S. M. (2010). *Media Theories: Popular Thoughts and Critical Perspectives*. Tehran: Hamshahri. [In Persian]
- Mohseni, M. (2007). *A Survey of Cultural Sociology of Iran*. Tehran: Research Institute of Culture, Art and Communication. [In Persian]
- Moradi, S. (2015) *Mass Media and Children's Acculturation: A Case Study: Cultural-Islamic Norms Presented in the Shakrestan Animation*. Master's Thesis. Non-Governmental Faculty of Welfare, Department of Cultural Studies. [In Persian]

- Ojaq, S.Z, & Vaez, S. (2017) The role of media literacy in resolving role-identity conflict of children studied: child audiences of the Spider-Man cartoon, *Quarterly Journal of Global Media*, 12 (1): 39-21[In Persian]
- Ojaq, S.Z. (2018) Teaching media literacy to children: Introducing the content indicators of media literacy education in elementary school, *Quarterly Journal of Cultural Studies and Communication*, 14 (53): 247-221 [In Persian]
- Rafipour, F. (1998) *Anatomy of Tehran Society*: Joint Stock Publishing Company [In Persian]
- Razavi Toosi, S. & M, Samadi, S. (2013). The effect of watching Iranian religious animations on the religious behavior of adolescents, a case study of eight middle schools, high schools in the second district of Tehran. *Quarterly Journal of Cultural Research*, Volume 6, Issue 1. [In Persian]
- Robbins, S. P. (2000) *Organizational Behavior*, Translated by Ali Parsaian and Seyyed Mohammad Arabi, Tehran: Cultural Research Office [In Persian]
- Rogow, F. (2002). *ABC's of Media Literacy: What Can Pre-Schoolers Learn?* Retrieved from <http://www.medialit.org/reading-room/abcs-media-literacy-what-can-pre-schooolers-learn>
- Rogow, F.(2022) .*Media Literacy for Young Children: Teaching Beyond the Screen Time Debates*. Washington, DC. NH: National Association for the Education of Young Children.
- Salehi Amiri, R. (2007). *Cultural Concepts and Theories*. Tehran: Qoqnos. [In Persian]
- Sarukhani, B. (1991) *An Introduction to the Encyclopedia of Social Sciences*, Tehran: Kayhan [In Persian]
- Sotoudeh, H. (2008) *Sociology of Iranian Social Issues*, Tehran [In Persian]
- Strasburger, V & et al (2013) *Children, Adolescents, and the Media*, SAGE Publications
- Tavasali, Gh. A. (2012) *Sociological Theory*, Tehran: Samt. [In Persian]
- Vosoughi, M. (1998). *Foundations of Sociology*. Tehran: Kheradmand Publications [In Persian]

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط کودکان از برنامه‌های شبکه پویا؛ مورد مطالعه: دیدگاه مادران تهرانی

میثم فرخی*

فاطمه السادات لوح موسوی**

چکیده

هدف از نگارش این مقاله بررسی دریافت هنجارهای فرهنگی توسط کودکان از برنامه‌های شبکه پویا از دیدگاه مادران تهرانی است. روش پژوهش به صورت کیفی، از نوع کاربردی و با استفاده از ابزار مصاحبه عمیق با ۱۸ مادر تهرانی دارای کودک خردسال می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. یافته های پژوهش حاکی از آن است که تماشای برنامه های شبکه پویا در هنجارهای فرهنگی کودکان تغییر مشهود و قابل مشاهده به وجود آورده است که این هنجارها شامل پنج مضمون فراگیر رفتاری، اعتقادی، هویتی، ارتباطی و روانی می باشد. بهداشت عمومی زدن ماسک و رعایت پروتکل های بهداشتی برای برخورد با بیماری کرونا، صرفه جویی، قانون مداری، آشنایی با قرآن و نماز و خواندن آن، آشنایی با اماکن مذهبی و مناسبت های مذهبی، شناخت و پیامبر و اهل بیت و شهدا، حجاب و آشنایی با مفاهیم دینی مواردی بود که در رفتار کودکان کاملاً مشهود بود. بر اساس نظریه دریافت هم باید اشاره نمود که مادران اذعان کردند صرفاً همه پیام های ارائه شده توسط برنامه های شبکه پویا را کودکان به همان گونه که مدنظر تولیدکنندگان برنامه های شبکه بوده (موضع هژمونیک یا مسلط) رمزگشایی نکرده اند و گاهی به صورت توافقی خوانش نمودند بدین گونه که ویژگی های شخصیتی و فرهنگی را در دریافت و رمزگشایی دخیل کرده که در برخی موارد مطلوب آنان و در برخی دیگر نامطلوب بودند که می توان به عنوان کژکارکرد

* دانشیار، گروه ارتباطات و مطالعات فرهنگی، دانشکده رفاه، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، farokhi@refah.ac.ir

** کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشکده رفاه، تهران، ایران، f.lohemosavi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

رسانه نیز از آن یاد کرد و در برخی موارد کودکان نیز به صورت متضاد و کاملاً مخالف با رسانه و برنامه های شبکه پویا رمزگشایی کردند.

کلیدواژه‌ها: هنجار، فرهنگ، هنجار فرهنگی، دریافت، کودک، شبکه پویا.

۱. مقدمه

هنجار به معنی رفتاری اجتماعی است که در جامعه‌ای خاص، از فردی انتظار می‌رود (فکوهی، ۱۳۷۹: ۳۸-۳۷) و همچنین هنجارها را می‌توان به عنوان استانداردهای رفتاری قابل قبول درون یک گروه که اعضای گروه در آن سهیم هستند و آن را رعایت می‌کنند، تعریف کرد. (رابینز، ۱۳۷۸) هنجارهای فرهنگی نیز زیربنای هر جامعه‌ای را تشکیل می‌دهد و هر جامعه را با جوامع دیگر متمایز می‌کند. هنجارهای فرهنگی، معیار رفتارهای ثابتی هستند که گروه، به لحاظ فکری یا رفتاری، از افراد انتظار دارد یا آنها را تأیید می‌کند. این انتظارات و رفتارهای حاصل از آن غالباً از فرهنگی به فرهنگ دیگر تغییر می‌کند. (توسلی، ۱۳۹۱: ۱۳۹)

منشأ الگوهای رفتاری، گفتاری، پوششی، اقتصادی و... یک جامعه ابتدا به صورت فردی در ذهن و سپس به صورت اندیشه جمعی آنان رسوخ کرده و در مرحله بعد در رفتار افراد پدیدار می‌شوند. که از طریق فرایند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به صورت مدل‌های رفتاری در جامعه نهادینه می‌شود. فرهنگ‌پذیری زمانی که یک عنصر فرهنگی از فرهنگی دیگر گرفته شود اتفاق می‌افتد، به صورتی که فرهنگ‌هایی که با یکدیگر در تعامل هستند دچار دگرگونی می‌شوند و از همدیگر تأثیر می‌پذیرند که این دگرگونی می‌تواند بسیار عمیق باشد. فرهنگ‌پذیری توسط عوامل مختلف و زیادی اتفاق می‌افتد، نمایندگان جامعه که در دوران مراحل رشد اجتماعی، شیوه‌های زندگی و در کل، فرهنگ را انتقال می‌دهند، عوامل فرهنگ‌پذیری نامیده می‌شوند که مهمترین این عوامل عبارتند از: خانواده، معاشران، مدرسه و رسانه‌ها (محسنی، ۱۳۸۶: ۱۲۵)، رسانه‌ها عرصه انتقال فرهنگ را پر رونق‌تر از گذشته کرده‌اند و به آن سرعت بخشیده‌اند، رسانه‌های جمعی یکی از مهمترین ابزارهای انتقال فرهنگ هستند که در جوامع امروزی می‌توانند نقشی وسیع و گسترده در فرهنگ‌پذیری و زندگی افراد جامعه ایفا کنند زیرا که رسانه مخاطبان زیادی دارد و توانایی تأثیر گسترده و عمیق بر فرهنگ و زندگی افراد را داراست.

امروزه کودکان ما، در سپهر بیکران اطلاعات و ارتباطات و در معرض پیام‌های بیکران رسانه‌ای قرار دارند که هوشیاری نسبت به این میهمان خواننده و ناخوانده وظیفه انکارناپذیر

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۰۹

است. (باهنر، ۱۳۸۷: ۲۸) فرهنگ‌سازی از طریق رسانه به معنای انتقال محتویات فرهنگی شامل اعتقادات، تصاویر، برداشت‌ها، افکار و مفاهیم و ارزش‌هایی است که بر رفتار، پوشش‌ها، سنت‌ها و سبک زندگی افراد در جامعه تأثیر می‌گذارد. (Carlson & et al 2008: 136) کودکان می‌توانند مخاطب بسیاری از رسانه‌ها باشند یکی از مهمترین رسانه‌ای که مختص کودکان معرفی شده شبکه پویا است که پخش برنامه‌های این شبکه از اول مهر سال ۱۳۹۴ آغاز و تا کنون ادامه دارد. بنا براین در این راستا محقق درصد است هنجارهای فرهنگی دریافت شده توسط کودکان از شبکه‌ی پویا را بررسی کند و برنامه‌هایی از شبکه پویا که کودکان بیشتر تحت تأثیر آن فرهنگ‌پذیر شده‌اند را از دیدگاه مادران بشناسد و این‌که کودکان تحت تأثیر این پیام‌ها چه هنجارهایی از خود بروز می‌دهند به بیان دیگر پژوهش حاضر به بررسی دریافت هنجارهای فرهنگی توسط کودکان از برنامه‌های شبکه پویا از دیدگاه مادران می‌پردازد.

۲. پیشینه پژوهش

روگو (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان «سواد رسانه‌ای برای خردسالان: بیش از بحث در مورد زمان استفاده از رسانه‌های دیجیتال» به دنبال ارائه آموزش مقدماتی و خدمات اولیه برای آن دسته از دبیران فعال و مربیان کودک است که به دنبال روشهای مناسب آموزشی و کمک به پیشرفت کودکان در فضای رسانه می باشد. در این پژوهش شایستگی‌های سواد رسانه‌ای در کنار فعالیتهای، راهبردها و نکات مطرح شده برای کودکان بین ۲ تا ۲ سال نشان می دهد چطور می توان مهارت‌های پایه‌ای، دانش و گرایشها را با فعالیتهای روزمره درهم آمیخت و نیز درسهای جدید را تجربه و آزمایش کرد. دگلز آ، جنتیل (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان خشونت رسانه‌ای و کودکان و نوجوانان راهنمای جامع برای والدین و حرفه‌ای‌ها نگاشته است کارشناسان و پژوهشگران در حوزه خشونت رسانه‌ای طیف گسترده‌ای از روش‌ها و یافته‌ها را برای آنچه که به مدت طولانی به عنوان مظنون خشونت رسانه‌ها و اثرات منفی آن بر کودکان نام دارد معطوف کرده‌اند. این پژوهش تحقیقات انجام شده در ۴۰ سال اخیر بر روی این موضوع است در تمام رسانه‌های مختلف از جمله تلویزیون، فیلم، بازی ویدئویی، موسیقی، اینترنت. مستندات علمی اثرات منفی بر روی کودکان شامل چند نوع تاثیر است. یک اثر متجاوز دوم قربانی و سوم اطرافیان. در این پژوهش گام‌هایی در آینده به منظور کاهش خشونت رسانه ارائه شده است استراسبرگر و دیگران (۲۰۱۳) در کتاب کودکان و نوجوانان و رسانه (Children, adolescents, and the media) به ارائه راه حل جامعی با رویکرد پژوهشی در

پیشینه تعامل رشد کودک و نوجوان با رسانه‌های مدرن پرداخت، رویکرد پژوهشی بر اساس سنت تاثیر رسانه‌ای استوار است. نویسنده بر آن است که جنجالی‌ترین موضوعات و مباحث در مورد رسانه‌های جمعی و بهداشت عمومی را رصد کند چون که کودکان به عنوان پربیننده‌ترین مخاطب رسانه و مصرف کننده رسانه باید از این روش‌ها آگاه باشند و مجهز شوند. ام. کیت بوکر (۲۰۰۶) در پژوهشی انیمیشن‌های ابتدایی از عصر حجر تا مرد خانواده را مورد بررسی قرار داد وی به این پرداخت که کارتونهایی مثل عصر حجر که در اواخر شب در ۱۹۶۰ شروع به پخش شد و همچنین کارتون مرد خانواده تاثیرات فراوانی بر فرهنگ آمریکایی داشته است. و نیز این کارتونها دارای شخصیت‌ها و موتیف‌های خاصی بودند که در جهان آنها را محبوب‌ترین و معروف‌ترین شخصیت‌ها کرد وی پژوهش خود را در کتاب نقاشی شده در تلویزیون منتشر کرد. روگو (۲۰۰۲) در پژوهشی به آنچه که کودکان دبستانی در حوزه سواد رسانه ای باید بیاموزد می پردازد. روگو معتقد است مسئله این نیست که کودکان پیش دبستانی تفاوت بین «واقعیت» و «بازنمایی» را نمی دانند، بلکه مسئله آن است که آنها «واقعیت» را به گونه ای دیگر و متفاوت از بزرگسالان تعریف می کنند. کودکان «واقعیت» را به دو شکل تعریف می کنند. شکل اول تعریف آنها مبتنی بر محسوسات است. اگر بتوانند چیزی را ببینند یا لمس کنند آن را واقعی می دانند. پس برای یک کودک که در مراحل پیش از دبستان است، شخصیت های کارتونی که روزانه یا هفتگی آنها را در تلویزیون می بیند واقعی تر از یکی از اقوام خانوادگی اش است که هرگز او را ندیده اما هر سال از طرف آن شخص ندیده، برایش هدیه ای فرستاده می شود. اصغری آذر و دیگران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «ارائه چارچوب آموزش سواد رسانه‌ای به مخاطبان کودک شبکه پویا» با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته با کارشناسان و تحلیل داده ها بر اساس روش تحلیل مضمون سه مضمون فراگیر پیشنهادات عملیاتی، ملاحظات و الزامات را برای چارچوب آموزش سواد رسانه ای مطرح می کنند. بر اساس این پژوهش در سیاستگذاری شبکه پویا لازم است تا ملاحظات مربوط به تولیدات رسانه ای در موضوع سواد رسانه ای به کودکان شامل بایدهای تولیدی، محتوایی و نبایدها مدنظر قرار گرفته و رعایت گردد.

فلاح پرویزی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی نقش تلویزیون در فرآیند فرهنگ پذیری کودکان با تاکید بر شبکه پویا می پردازد. محقق با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه دیدگاه ۳۸۴ نفر را ناظر به جایگاه شبکه پویا در فرآیند فرهنگ پذیری کودکان بررسی کرده است. بر اساس نتایج پژوهش شبکه پویا در فرهنگ پذیری کودکان به ویژه در حوزه تغذیه،

خواب و استراحت، حجاب و پوشش، علاقه به والدین و خانواده، آشنایی و علاقه به خط و زبان فارسی، علاقه مندی به خواندن نماز و قرآن نقش مؤثری را ایفا نموده است. اجاق (۱۳۹۷) در پژوهش خود تحت عنوان «آموزش سواد رسانه‌ای به کودکان: معرفی شاخص‌های محتوای آموزش سواد رسانه‌ای در دبستان» با استفاده از روش تحلیل ثانویه مبتنی بر اسناد، ویژگی‌های روش و محتوای مناسب برای آموزش سواد رسانه‌ای را مطرح می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که محتوای آموزشی باید در دو سطح نظری و عملی به کودکان یاد داده شود. در سطح نظری کودکان متناسب با سن خود، مبانی مفهومی رسانه را با تاکید بر مفهوم بازنمایی و واژگان اصلی علم مطالعات رسانه یاد بگیرند و در سطح عملی نیز مهارت تولید رسانه‌ای، نقد و بازخورد دادن را فرا گیرند و یادگیری مفهوم بازنمایی، خودکارآمدی، و بازاندیشی نیز. سه شاخص اصلی برای انتخاب محتوای مناسب نظری و عملی هستند. حسام‌فر (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «بیان مضامین دینی در تلویزیون برای کودکان مورد مطالعه شبکه بین المللی همدل فارسی» به موضوع کودک و تلویزیون پرداخته است در این پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی قیاسی استفاده کرده است یافته‌ها حاکی از آن است که مخاطب یک بخش مهم در فرایند ارتباطات است و بدون او این فرایند تکمیل نمی‌شود. کودک به عنوان یک مخاطب فعال می‌باشد و هر آنچه که به عنوان پیام رسانه‌ای به او ارائه می‌گردد، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. موضوع مهم دیگر در مواجهه با کودک این است که باید پیام رسانه‌ای با فهم و درک او تطبیق داشته باشد تا کودک بتواند با آن انس پیدا کند. رویکرد این شبکه در بیان اخلاقیات، بیان فضائل به شکل ملموس با بهره‌گیری از داستان‌ها و نمونه‌های عینی است و از نهی ردائل کمتر استفاده کرده است. این رویکرد باعث آشنایی بیشتر و بهتر کودکان با این فضائل می‌شود و آنها را برای ادای این فضائل بیشتر تشویق می‌کنند. اجاق و واعظ (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «نقش سواد رسانه‌ای در حل تعارض نقشی - هویتی کودکان مورد مطالعه: مخاطبان کودک کارتون مرد عنکبوتی» با استفاده از مدل سه وجهی سواد رسانه‌ای فیث روگو و رویکرد کیفی پدیدارشناسی تفاسیر و تحلیل‌های کودکان از کنشهای مرد عنکبوتی مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان می‌دهد که کودکان در سطح اول سواد رسانه‌ای یعنی «فهم داستان» توانمند بوده و در سطح سوم یعنی «فهم زبان رسانه» مهارت نسبتاً خوبی دارند. از این رو، با ارائه چهار نوع جایگزین منطقی می‌توانند تعارض نقشی هویتی‌شان را مدیریت کنند که شامل انجام حرکات مهیج اما ایمن، شبیه سازی جنگ با همسالان، استفاده از پوشش مشابه و تغییر روایت می‌باشد. حسینی (۱۳۸۵) در پژوهش خود با عنوان «میزان انطباق نظام ارزشی

حاکم بر انیمیشن‌های پخش شده از شبکه‌های یک، دو و پنج در سال ۱۳۸۵ با نظام ارزشی مصوب صدا و سیما در حوزه کودک و نوجوان «متون قوانین، سیاست‌ها و دستورالعمل‌های سازمان در حوزه کودک و نوجوان را تجزیه و تحلیل می‌کند. در این پژوهش با لحاظ این پیش فرض که اغلب انیمیشن‌های پخش شده از تلویزیون ایران را انیمیشن‌های تولید کشورهای خارجی تشکیل می‌دهد از میان سه مقوله دینی و اسلامی، ایرانی و ملی و اجتماعی و اخلاقی در انیمیشن‌های مذکور مقوله دینی و اسلامی، بسیار پایین تر از سایر مقولات می‌باشد. این در حالی است که در انیمیشن‌های محدود ایرانی حاوی بالاترین میزان ارزش‌هایی چون احترام به والدین، راست‌گویی، عشق و محبت می‌باشد و ضد ارزش‌هایی چون خشونت و توهین در انیمیشن‌های ایرانی کمتر دیده می‌شود. مرادی (۱۳۹۴) در پژوهش خود تحت عنوان رسانه‌های جمعی و فرهنگ‌پذیری کودکان (مطالعه موردی: هنجارهای فرهنگی - اسلامی ارائه شده در پویانمایی شکرستان)، به بررسی فرایند فرهنگ‌پذیری دینی کودکان در جامعه دینی می‌پردازد، نتایج به‌دست آمده، حاکی از آن است که میزان پایبندی به ارائه هنجارهای اسلامی در پویانمایی شکرستان، بیشتر به هنجارهای اخلاقی محدود می‌گردد و از اشاره به سایر مفاهیم اسلامی دورمانده است رضوی طوسی و صمدی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر تماشای انیمیشن‌های مذهبی ایرانی بر رفتارهای دینی نوجوانان، مطالعه موردی هشت مدرسه راهنمایی، دبیرستان منطقه دو آموزش و پرورش شهر تهران بر این باور است است که گروهی از مخاطبان مهم رسانه، نوجوانان هستند که با توجه به مقطع سنی حساس - شان، دیدی نقادانه و موشکافانه به مفاهیم دینی دارند. محقق در این پژوهش با استفاده از آزمون‌های آماری تأثیر مؤلفه‌های سن و جنس و پیشینه دینی در میزان تغییر رفتارشان را سنجیده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که به طور کلی، تماشای انیمیشن‌های مذهبی، رفتار دینی مخاطب را تقویت کرده است و هم‌چنین، جنسیت و پیشینه دین‌داری نوجوانان در این تأثیر نقش دارد.

در مورد تحلیل محتوای شبکه پویا و برخی برنامه‌های آن تحقیقاتی انجام شده ولیکن در مورد دریافت هنجارهای فرهنگی کودکان از پویانمایی‌های پخش شده از رسانه ملی به ویژه با استفاده از مصاحبه عمیق با مادران مطالعه ای صورت نگرفته که به بیان دیگر تأثیر برنامه‌های شبکه پویا بر کودکان از دید مادران را مورد مطالعه قرار دهد. به همین جهت جهت دریافت هنجارهای مذکور از سوی کودکان از دیدگاه مادران به ویژه با روش کیفی وجه نوآوری این پژوهش می‌باشد.

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۱۳

۳. چهارچوب مفهومی پژوهش

۱.۳ هنجار

واژه هنجار (norm) در دایره‌المعارف علوم اجتماعی بدین گونه تعریف شده است: "هنجارها مدل‌های فکری یا خطوط راهنمایی هستند که بوسیله آن، ما اعمال خود و دیگران را از لحاظ فکری، کنترل و ارزشیابی می‌کنیم". (ساروخانی، ۱۳۸۰: ۱۰۳) هنجار به معنی رفتاری اجتماعی است که در جامعه‌ای خاص، از فردی انتظار می‌رود (فکوهی، ۱۳۷۹: ۳۸-۳۷). هنجارها را می‌توان به عنوان استانداردهای رفتاری قابل قبول درون یک گروه که اعضای گروه در آن سهم هستند و آن را رعایت می‌کنند، تعریف کرد. (رابینز، ۱۳۷۸)

در کلی‌ترین معنا می‌توان برای مفهوم هنجار به وجود یک الگو اشاره کرد. در نظریه اجتماعی که بر هنجارهای اجتماعی متمرکز می‌شود، این مفهوم به دو شیوه اصلی پرورانده شده است، اول، مفهوم هنجار به منزله الگوی بالفعل رفتار و چیزی که بهنجار باشد به این معنا که اعضای جمعیت آن را به صورت مکرر و یا به صورت استاندارد و همشکل انجام دهند. دوم مفهوم هنجار به منزله الگوی تجویزی، چیزی که در جمعیت معینی انتظار می‌رود که انجام گیرد. (آوتویت، ۱۳۹۲: ۹۴۸) هنجار یا نوع معینی از رفتار را تجویز می‌کند یا آن را ممنوع می‌سازد. همه گروه‌های انسانی از انواع معینی از هنجارها پیروی می‌کنند که همیشه به وسیله نوعی ضمانت اجرایی از عدم تایید غیررسمی گرفته تا مجازات فیزیکی یا اعدام پشتیبانی می‌شود. (گیدنز، ۱۳۹۱: ۷۸۸) هنجار به دو نوع درونی و بیرونی تقسیم می‌شود. هنجارهای درونی، هنجارهایی هستند که در صورت عدم رعایت آن‌ها، مجازات رسمی و مشخصی وجود ندارد. هنجارهای بیرونی، هنجارهایی هستند که برای اعضای یک جامعه از پیش تعیین شده است. (رفیع‌پور، ۱۳۷۷: ۵۷)

۲.۳ هنجارهای فرهنگی

یک هنجار فرهنگی در واقع یکی از معیارهای تثبیت شده آن چیزی است که گروه از نظر فکری و رفتاری از اعضایش انتظار دارد. این چشمداشت‌ها و رفتارهای ناشی از آن از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت می‌پذیرند. هنجارهای فرهنگی در قالب قواعد رفتار، آداب و رسوم و عرف بیان می‌شود. (کوئن، ۱۳۹۲: ۴۱)

هنجارهای فرهنگی صورت‌های مختلفی به خود می‌گیرند که برخی از آن‌ها به شرح زیر است:

۱. ارزش‌ها، احساسات ریشه‌دار و عمیقی است که اعضای جامعه در آن شریک‌اند. این ارزش‌ها اعمال و رفتار جامعه را تعیین می‌کنند.

۲. آداب و رسوم، به آن دسته از شیوه‌های رفتاری عادی اطلاق می‌شود که در جامعه رواج دارد.

۳. رسوم اخلاقی، عبارت است از رسومی هستند که ویژگی‌های معناداری از رفتارهای درست و نادرست را در برمی‌گیرند. رسوم اخلاقی هر جامعه در نظام حقوقی و آموزش‌های مذهبی آن متبلور می‌شود. قوانین بخشی از رسوم اخلاقی هستند که به صورت قواعد و مقررات درآمده‌اند. هرکس برخلاف این مقررات رفتار کند با مجازات قانونی روبرو می‌شود. (کوئن، ۱۳۹۲: ۵۸-۵۹)

از آنجا که انسان به غرایز بسیار متنوعی مجهز شده است، برای آنکه بتواند به حیات خود ادامه دهد، به‌ناچار می‌آموزد که چگونه به دیگران بپیوندد و حتی برای رفع بنیادی‌ترین نیازهای خود با آنان همکاری کند، آنچه همکاری‌های میان افراد بشر و وابستگی متقابل آنان را ممکن می‌سازد. نظامی از الگوهای رفتار آموخته شده است که دیگر اعضای یک فرهنگ در آن سهیم‌اند. این الگوهای رفتار مشترک با معیارهای رفتار را هنجار می‌نامند. کودک، از سنین بسیار پایین هنجارهای فرهنگی تأیید شده را کسب می‌کند و با این کار در فرایند اجتماعی شدن قرار می‌گیرد. (آرون، ۱۳۸۶: ۱۰۹)

۳.۳ فرهنگ‌پذیری

گاه اتفاق می‌افتد که یک عنصر فرهنگی از فرهنگ دیگر گرفته می‌شود. این جریان فرایند فرهنگ‌پذیری نامیده می‌شود. در چنین وضعیتی، فرهنگ‌هایی که با یکدیگر تماس مستقیم دارند، هر دو دچار دگرگونی می‌شوند. در عین حال این دگرگونی ممکن است در یک فرهنگ خیلی عمیق‌تر از فرهنگ دیگر باشد. (وٹوقی، ۱۳۷۷: ۱۳۲) فرهنگ‌پذیری فرآیندی است که طی آن، افراد دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی را که آن‌ها را قادر می‌سازد تا افرادی دارای کارکرد در جامعه خویش باشند را بدست آورند. (Grunlan & Mayers: 1988: 2-3) فرهنگ‌پذیری فرآیندی است که طی آن یک کودک فرهنگ‌اش را می‌آموزد. (Kottak, 2010: 23)

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۱۵

فرهنگ‌پذیری به عنوان نخستین مرحله پذیرش فرهنگ، نوعی دگرگونی آرام و تدریجی است که با ارزش‌ها و باورهای اجتماعی سرو کار دارد. فرهنگ‌پذیری عبارت است از تطابق و هم‌نوایی عمیق فرد با هنجارها و موازین فرهنگی جامعه (صالحی امیری، ۱۳۸۶: ۴۶) و هم‌چنین مجموعه‌ای از پدیده‌هایی است که در نتیجه تماس مستقیم و دائم میان گروه‌هایی از افراد با فرهنگ‌هایی متفاوت به دست می‌آید و تغییراتی در الگوهای فرهنگی گروه موجب می‌شود (کوش، ۱۳۸۱: ۹۳) افراد هر جامعه از طریق یادگیری، به درونی کردن نظام ارزشی جامعه می‌پردازند و فرهنگ پذیر می‌شوند. (ستوده، ۱۳۸۷: ۶۵)

فرهنگ‌پذیری به دو صورت یک سویه و دو سویه می‌تواند رخ دهد. فرهنگ‌پذیری یک سویه، بیشتر در سنین کودکی، نوجوانی و جوانی رخ می‌دهد. به دیگر سخن، فرهنگ‌پذیری یک سویه مربوط به زمانی است که هنوز شخصیت انسان، تکوین نیافته و هویت درونی شکل نگرفته است. در این حالت فرد به صورت منفعلانه و بدون مقاومت، ارزش‌هایی را از جامعه دریافت می‌کند. فرهنگ‌پذیری در خانواده و از طریق ارتباطات رسانه‌ای نیز از نوع فرهنگ‌پذیری یک‌سویه است (صالحی امیری، ۱۳۸۶: ۳۱۷) که این موضوع خود بیانگر اهمیت بررسی فرهنگ‌پذیری در سنین کودکی و رشد می‌باشد؛ زیرا که کودک خود چیزی ندارد که به جامعه بدهد آن را یکسویه می‌نامند و تنها تأثیر می‌پذیرد و در مقابل فرهنگ‌پذیری دوسویه که فرد عناصری از فرهنگ خود را به جامعه مقصد منتقل می‌کند و هم جامعه عناصری را به او انتقال می‌دهد.

۴.۳ دیدگاه دریافت و رمزگذاری / رمزگشایی استوارت هال

الگوی رمزگذاری / رمزگشایی (Encoding-decoding Model) استوارت هال، به ظهور تئوری دریافت در ارتباطات و مطالعات فرهنگی منجر شد. به عبارتی، پیدایش نظریه‌ی دریافت در مطالعات ارتباطی را به مقاله‌ی رمزگذاری / رمزگشایی گفتمان تلویزیونی اثر استوارت هال (به اعتقاد بسیاری، واضع نظریه دریافت در ارتباطات) نسبت می‌دهند. آن چه در مطالعات رسانه‌ای به عنوان پژوهش دریافت شناخته می‌شود، از همان ابتدا با مطالعات فرهنگی همراه بود. مک کوایل می‌نویسد: تحلیل دریافت مخاطبان از رسانه‌ها پیش از آن که خود یک سنت پژوهشی مستقل باشد، بازوی مؤثر مخاطب پژوهی در مطالعات فرهنگی معاصر است. (مک کوایل، ۱۳۸۲: ۲۹)

استوارت هال در مقاله رمزگذاری/رمزگشایی (۱۹۷۳) بر این نکته تأکید می‌کند که فرایند ارتباط، از لحظه تولید پیام تا لحظه دریافت پیام از سوی مخاطب باید به عنوان - یک کلیت در نظر گرفته شود. هال استدلال می‌کند که امکان استنباط بیش از یک برداشت یا قرائت، از متون رسانه‌ای وجود دارد یعنی میان پیامی که به وسیله فرستنده رمزگذاری می‌شود و آنچه از سوی مخاطب رمزگشایی می‌شود، لزوماً انطباق یا همانندی وجود ندارد. (مهدی زاده، ۱۳۸۹: ۲۱۴) هال در مقاله‌ی رمزگذاری/رمزگشایی می‌نویسد: «سه موضع فرضی را می‌توان مشخص کرد که رمزگشایی‌های یک گفتمان تلویزیونی می‌تواند در آن‌ها بر ساخته شود:

نخستین موضع فرضی، موضع مسلط - هژمونیک (Dominant-hegemonic position) است. هنگامی که بیننده معنای ضمنی را به شکلی کامل و صریح مثلاً از یک برنامه‌ی خبری یا رویدادهای جاری در تلویزیون می‌گیرد و پیام را بر مبنای رمز مرجحی رمزگشایی می‌کند که در چارچوب آن رمزگذاری شده است، می‌توانیم بگوییم بیننده، در چارچوب رمز مسلط عمل می‌کند. دومین موضع مشخص، موضع یا رمز مورد توافق (Negotiation) است. احتمالاً اکثر مخاطبان آن چه را که به شکل مسلط تعریف می‌شود و به طور حرفه‌ای معنا می‌یابد، به خوبی می‌فهمند، اما تعاریف مسلط دقیقاً به این دلیل هژمونیک است که تعاریفی از وضعیت‌ها و رویدادها را ارائه می‌کند که در «موضع مسلط» است. تعاریف مسلط به شکلی صریح یا ضمنی، مسائل را در چشم اندازی وسیع قرار می‌دهد. رمزگشایی در درون این گونه از رمز، متضمن آمیزه‌ای از عناصر سازگار و مخالف است: مشروعیت تعاریف هژمونیک را برای ایجاد دلالت‌های بزرگ (انتزاعی) به رسمیت می‌شناسد، اما در سطحی محدودتر و وضعیتی (یعنی در موقعیت خاص) قواعد زیرین خود را وضع می‌کند. به بیان دیگر، با استثنائات بر قاعده عمل می‌کند. با وجودی که موقعیت ممتاز تعاریف مسلط از رویدادها را می‌پذیرد، این حق را برای خود حفظ می‌کند که آن‌ها را در «شرایط محلی» و مواضع مادی‌تر خود به شکلی که بیشتر مورد توافق باشد به کار بندد. این گونه از ایدئولوژی مسلط مبتنی بر توافق، با تناقض‌هایی همراه است، اما این تناقض‌ها تنها در برخی موارد خاص کاملاً آشکار می‌گردند. رمزهای مورد توافق از طریق آن چه می‌توانیم منطق‌های خاص یا وضعیتی بنامیم، عمل می‌کنند. رابطه‌ی متفاوت و نابرابر این منطق‌ها با گفتمان‌ها و منطق قدرت است که این منطق‌ها را حفظ می‌کند.

سومین موضع فرضی این که، ممکن است بیننده‌ای زیر و بم‌های صریح و ضمنی یک گفتمان را کاملاً بفهمد اما رمز پیام را به شکلی عام اما متضاد بگشاید. او تمامیت پیام را در رمز مرجح می‌شکند تا بار دیگر در یک چارچوب بدیل ذهنی به آن تمامیت بخشد. مصداق آن

بیننده‌ای است که به مناظره‌ای درباره‌ی نیاز به تحدید دستمزدها گوش می‌دهد؛ او هر جا اشاره‌ای به «منافع ملی» می‌شود، آن را به عنوان «منافع طبقاتی» قرائت می‌کند. او با آن چه می‌توان رمزگشایی متضاد (Oppositional) نامید، عمل می‌کند. در اینجا «سیاست تعیین معنا» یا به بیان دیگر، مبارزه در گفتمان، شکل می‌گیرد» (Hall, 1997). حال استدلال می‌کند که رسانه‌ها محصولات خود را در چارچوب علایق و منافع نیروهای مسلط هژمونیک رمزگذاری می‌کنند. همچنین رمزهای حرفه‌ای نیز در درون هژمونی رمز مسلط عمل می‌کنند. به زعم هال، نهادهای رسانه‌ای حتی ناآگاهانه و غیرعامدانه و به طور ناخواسته با نیروهای هژمونیک هم‌دست می‌شوند زیرا هژمونی کارکرد رویه‌ها و ساختار اجتماعی موجود است و نه قصد و نیت فردی. (Hall, 2007)

نظریه‌ی دریافت که هال آن را وضع کرد، دربردارنده‌ی نوعی انتقال از رویکرد انتقالی به «رویکرد نشانه‌شناختی» نسبت به پیام‌هاست. در این برداشت، پیام، به منزله‌ی بسته یا تویی که فرستنده برای دریافت‌کننده پرتاب می‌کند، تلقی نمی‌شود. این اندیشه که پیام از سوی تولیدکننده‌ی برنامه «رمزگذاری» و سپس از سوی دریافت‌کنندگان «رمزگشایی» و معنادار می‌شود، مستلزم این معناست که پیام‌های ارسالی و پیام‌های دریافتی لزوماً یکسان نیستند و مخاطبان مختلف ممکن است یک برنامه را به شیوه‌های متفاوتی رمزگشایی کنند. براساس نظریه‌ی دریافت، پیام‌های رسانه‌ای باز (گشوده) است، بدین معنا که می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد، لذا این دریافت‌کنندگان پیام هستند که با توجه به متن پیام و زمینه‌های فرهنگی خویش دست به تعبیر و تفسیر پیام می‌زنند. در الگوی هال، ارتباط‌گر پیام را براساس اهداف ایدئولوژیک و منافع خود رمزگذاری می‌کند، ولی دریافت‌کننده که در فرایند ارتباط نقش رمزگشا را بازی می‌کند، اجباری در پذیرش پیام دریافت شده ندارد، و در برابر معانی ایدئولوژیک پیام مقاومت و آن را در چارچوب دیدگاه‌ها و تجربیات خود تحلیل و ارزیابی می‌کند (مک کوایل، ۱۳۸۲: ۲۴۲).

به نظر می‌رسد با توجه به موضوع پژوهش که دریافت هنجارهای فرهنگی از سوی کودکان می‌باشد مطالب نظریه مرتبط با موضوع (نظریه دریافت) حائز اهمیت می‌باشد چرا که نظریه دریافت بر این نکته تأکید می‌کند که امکان استنباط بیش از یک برداشت یا قرائت، از متون رسانه‌ای وجود دارد یعنی میان پیامی که به وسیله فرستنده رمزگذاری می‌شود و آنچه از سوی مخاطب رمزگشایی می‌شود، لزوماً انطباق یا همانندی وجود ندارد و می‌تواند معانی مختلفی

داشته باشد، لذا این دریافت‌کنندگان پیام هستند که با توجه به متن پیام و زمینه‌های فرهنگی خویش دست به تعبیر و تفسیر پیام می‌زنند.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و از نوع کاربردی است. جهت گردآوری داده‌ها از ابزار مصاحبه عمیق با مادران داری کودک خردسال استفاده شده است. کودکان مدنظر در پژوهش باید حداقل ۳ ساعت در روز پویانمایی‌های متنوع فارسی پخش شده از کنداکتور شبکه پویا را در بازه زمانی ۶ ماهه طی سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشاهده می‌کردند که در این صورت با مادر این کودکان مصاحبه انجام می‌شد. از آنجا که امکان مصاحبه برای تمام مادران با این گروه سنی ممکن نبود به صورت نمونه هدفمند با ۱۸ مادر از مادران ساکن در تهران انجام شد. انتخاب نمونه‌ها با ملاک‌های مانند داشتن کودک ۲ تا ۷ سال، دارای تحصیلات دانشگاهی (حداقل کارشناسی) و داشتن حساسیت نسبت به آنچه کودکان از تلویزیون دریافت می‌کنند و داشتن دغدغه در تربیت کودک، توانایی انتقال تجربه‌هایشان در زمینه هنجارهای فرهنگی و عکس‌العمل‌های کودکان مورد خطاب شبکه پویا مدنظر قرار داده شد. در مصاحبه‌ها مصاحبه‌شونده آزادانه تجربیات خود را بیان نمود و به دلیل اینکه گفتگو خصوصی و رودر رو بود و همچنین سؤالات انعطاف لازم را داشت و در عمل باعث شد تا پاسخ‌ها محدود نباشد؛ مادران به راحتی و بدون دغدغه نظرات خود را مطرح نمودند که با توجه به رعایت موارد ذکر شده هر مصاحبه میانگین ۳۵ تا ۶۰ دقیقه انجام شد به این صورت که مصاحبه‌ها ضبط می‌شد و پس از آن پیاده و یادداشت برداری می‌شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شد که در این زمینه شبکه مضامین بر اساس روندی مشخص، مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن) مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و مضامین فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به مثابه کل) ساماندهی و مشخص شدند. برای بررسی اعتبار و پایایی داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، با استفاده از شیوه مرور همتا یافته‌ها اعتبارسنجی شد، برای این منظور جداول مقوله‌ها و مضامین به دست آمده در اختیار برخی اساتید قرار داده شد تا ایشان دیدگاه خود را درباره آن مطرح کنند و پس از آن موارد توسط مادران شرکت‌کننده در مصاحبه (با کمک روش این همانی) نیز مورد تأیید قرار گرفت.

۵. یافته‌های پژوهش

محقق از استخراج مطالب مرتبط از گفتگو با مادران، آنها را در قالب نکات کلیدی ذکر کرده و مضامین پایه از آنها انتخاب نموده است در ادامه پس از کدگذاری مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده استخراج شده که این مضامین نیز در جدولی مجزا ذیل مضامین فراگیر دسته بندی شده است. مضامین فراگیر ناظر به هنجارهای فرهنگی شامل رفتاری، اعتقادی، هویتی، ارتباطی و روانی است که در ادامه به شرح آن پرداخته می شود.

۱.۵ رفتاری

برخی از هنجارهای فرهنگی در حوزه رفتاری کودک است. تعدادی از هنجارهای فرهنگی که مادران بر شمردند در این دسته قرار می گیرد. به طور کلی مادران بازی، خواب، تغذیه، بهداشت عمومی، مهارت و خلاقیت، دایره واژگان و لحن و تلفظ واژگان، شعر را بر شمردند مادران معتقد بودند که تماشای برنامه‌های شبکه پویا در این قبیل رفتارهای کودکان تغییر مشهود و قابل مشاهده به وجود آورده است^۱ در ادامه به برخی از موارد مهم اشاره می شود.

۱.۱.۵ الگوی تغذیه مناسب

الگوی تغذیه را مادران از دیگر هنجارهای فرهنگی بر شمرده‌اند که کودکان از شبکه پویا دریافت کرده بود. آنها بیان کردند که فرزندشان گاهی مکان سفره را به خاطر دیدن برنامه مورد علاقه تغییر می‌دهد. همچنین اشتیاق به خوردن تخم مرغ و سیاه دانه و شیر در کودکان بیشتر شده و شیوه لقمه گرفتن و رفتار سر سفره مثل زدن قاشق به بشقاب را تحت تأثیر شبکه پویا از خود نشان دادند. برخی از کودکان به صبحانه خوردن روی آوردند و تمایل به خوردن غذای مناسب و نیز امتحان کردن غذاهای مختلف در آنها تقویت شد. یکی از مادران اینگونه بیان کرده که: «در برنامه پاشو پاشو کوچولو که صبحانه می‌خورند می‌گوید سفره صبحانه را رو به روی تلویزیون پهن کن و آنجا می‌خورد و تخم مرغ را آنجا دید و دوست داشت که او هم بخورد و حتی شیوه لقمه گرفتن موقع غذا خوردن را از آنها تقلید می‌کرد و قاشقش را به سبک خانم بهار روی بشقاب می‌زد. شعرش می‌خواند». [م ۳]

۲.۱.۵ رعایت بهداشت عمومی

مادران بیان کرده‌اند که کودکان رعایت بهداشت عمومی را از برنامه‌های شبکه پویا دریافت کرده‌اند و برخی مادران رعایت پروتکل‌های مربوط به پیشگیری از بیماری کووید ۱۹ را برشمرده‌اند. آن‌ها زدن ماسک، شستن دست‌ها به همان صورت که در برنامه‌ها مشاهده کرده‌اند و در خانه ماندن، رعایت فاصله اجتماعی، استفاده از الکل برای تمیز کردن دست و پذیرفتن تماس تصویری با دوست به جای ملاقات حضوری را متأثر از برنامه‌های شبکه پویا می‌دانند و معتقدند که به این وسیله کودکان با رعایت پروتکل‌ها آشنا شده و آن‌ها را رعایت می‌کند. همچنین مادران مسواک زدن کودک را متأثر از برنامه‌های شبکه پویا می‌دانند. یکی از مادران اینگونه بیان کرد که: «فرزندم با کمک برنامه شبکه پویا یاد گرفته دست‌هایش را بشوید و می‌گفت باید مثل شبکه پویا ۲۰ ثانیه و این جوری که او می‌گوید دست‌هایم را بشویم یا حتی وقتی از بیرون می‌آمد خانه خودش سریع دست‌هایش را می‌شست شعر شستن دست‌ها را می‌خواند همچنین در زدن ماسک و فاصله اجتماعی و در خانه ماندن بسیار از شبکه پویا تأثیر پذیرفت دخترم اول دوست داشت پارک و بیرون برویم ولی برنامه ببعی ببعو او که می‌گوید در خانه بمانیم پذیرفت که بیرون از خانه نرود و البته ما سعی می‌کردیم بچه خیلی از کرونا نترسد و خیلی به او تذکر نمی‌دادیم ولی برنامه‌های شبکه کرونا را در ذهنش پر رنگ کرد و باعث ترس شد و با توجه به اینکه کرونا از سطوح منتقل نمی‌شود در بیرون از خانه از الکل استفاده نمی‌کنیم ولی فرزندم درخواست الکل میکند و تحت تأثیر برنامه شبکه پویا می‌گوید که دست‌هایم کثیف است الکل بزن» [م ۳] همچنین یکی دیگر از مادران بیان کرده است که: «ماسک زدن شستن دست‌های بیست ثانیه‌ای و مسواک زدن را نیز از برنامه شبکه پویا یاد گرفتند» [م ۱۵]

۳.۱.۵ تأکید بر تحرک

تحرک یکی دیگر از هنجارهای برشمرده شده از نظر مادران است، برنامه‌های شبکه پویا باعث ورزش کردن، بالا و پایین پریدن و چرخیدن و در اثر پخش نماهنگ‌ها و همچنین تحرک اثربخش میان برنامه‌ها به گونه‌ای که کودک بین فاصله دو برنامه که میان برنامه پخش می‌کند بلند می‌شود و به کارهای دیگر می‌پردازد و پخش میان برنامه مانع از یکجا نشستن کودک می‌شود و به گفته مادران کودکان با برنامه پهلوانان پویا و پاشو پاشو کوچولو ورزش می‌کردند.

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۲۱

یکی از مادران اینگونه بیان کرده که: «خیلی دوست دارد که آهنگ بگذاریم و حرکات ورزشی انجام بدهد و هی می گوید چرا آقای شما نمی آید - ۱۳۳۴ تبلت و گوشی و کنار- برایش جالب است و تاثیر مثبت داشته که بخواهد با آن‌ها ورزش انجام دهد و علاقمند به ورزش کردن به شود و می‌خواهد برایش آهنگ بگذاریم تا با آن مثل شبکه پویا حرکات ورزشی انجام دهد». [م ۵] و یا «برنامه پهلوانان پویا که صبح نشان می‌داد و ورزش می‌کردند خیلی شادش میکرد و آن را دوست داشت و با آنها پا می‌شد و ورزش می‌کرد»

۴.۱.۵ یادگیری مهارت و خلاقیت

از دیگر رفتارهایی که کودکان با مشاهده برنامه پویا نشان می‌دهند مهارت و خلاقیت بیشتر آن- هاست به گونه‌ای که تماشای برنامه به شناخت و آشنایی با حیوانات، اعداد، رنگ‌ها و هم‌چنین مهارت‌هایی نظیر آشپزی و نقاشی منجر شده است.

کودکان پس از مشاهده برنامه پویا به کتابخوانی علاقه‌مند شدند و این برنامه‌ها باعث تقویت قوه تخیل کودکان و علاقه‌مند شدن به تعمیر کردن وسایل شده است. مادران اینگونه بیان کرده‌اند که: «وقتی در باغ وحش رفتیم حیوانات را شناخت که تحت تاثیر شبکه پویا بود و اطلاعاتش را می‌گفت که از شبکه پویا یاد گرفته بود و می‌گفت این غذا را به این حیوان نباید بدهیم و این حیوان این غذا را باید بخورد که از شبکه پویا یاد گرفته بود». [م ۱۲] و هم‌چنین یکی از مادران بیان کرد که: «برنامه ماشین‌سورها را دوست داشت و همش می‌گفت ما هم یک ربات بسازیم و روی خلاقیتش اثر گذاشت برخلاف اینکه شبکه پویا جلوی خلاقیت را می‌گیرد ولی بعضی از برنامه‌ها بر روی خلاقیت بچه اثر می‌گذارد فهمید که مهره و پیچ در همه اجزای وسایل هست چیزهای خیالی هم خیلی دوست داشت مثل اژدها و اینها و از آن‌ها اثر می‌گرفت و بیشتر تخیل می‌کرد» [م ۱۱] و مادری دیگر بیان کرد که: «در بعضی از برنامه‌ها آشپزی کردن را که نشان می‌دهد فرزندم مشتاق می‌شود و با اینکه ۵ ساله است در آشپزخانه به من کمک می‌کند و دوست دارد که غذا درست کند» [م ۸]

۵.۱.۵ گسترش دایره واژگان و لحن و تلفظ واژگان

از دیگر رفتارهایی که تحت تأثیر شبکه پویا بوده گسترش دایره واژگان و به کارگیری کلمات جدید، تلفظ درست لغت‌ها، صحبت با لهجه تهرانی، به‌کاربردن کلمات خوب و مناسب، یادگیری اسامی مختلف، استفاده از عبارات در جای مناسب، سؤال در مورد معنی کلماتی که در

برنامه گفته می‌شود توسط کودکان و آشنایی با ضرب المثل‌ها و عبارات می‌باشد. همچنین مادری اظهار داشت که فرزندش به وسیله‌ی تماشای برنامه پویا روخوانی را یاد گرفته: «و همچنین پسر من در خلال دیدن برنامه‌های شبکه پویا خواندن اسم‌ها را یاد گرفت چون در تنظیمات نگاه می‌کند که چه برنامه‌ای هست و نام آن را می‌بیند با دیدن برنامه متوجه می‌شود که نام آن برنامه چیست و همین‌گونه خواندن را یاد گرفته» [م ۱۱] و مادری دیگر گفت: «برنامه پیم و پم و بعضی از برنامه‌ها بر روی دایره لغات‌شان نیز بی‌تاثیر نبود و زهرا یکی از مشکلاتش این بود که حروف را درست ادا نمی‌کرد و وقتی برنامه‌های شبکه پویا را میدید حداقل می‌پرسید که تلفظ درست این حرف چیست البته خودم هم باهاش کار میکردم ولی از شبکه پویا هم تلفظ درست حروف را یاد می‌گرفت» [م ۱۵]

۶.۱.۵ صرفه جویی

یکی از هنجارهایی که کودکان از برنامه‌های پویا دریافت کردند صرفه جویی است که در پی آن کودک سعی در اسراف نکردن دارد یکی از مادران اینگونه بیان کرده که: «در مورد کمتر مصرف کردن آب و اسراف نکردن آن و مصرف بهینه برق و چراغها را خاموش کردن را از شبکه پویا آموخته مثلاً در قسمتی از بیعی و ببعو که شلنگ آب را باز کرده بود بحث اسراف نکردن را از آنجا یاد گرفت و در خانه که به من کمک می‌کند و ظرف می‌شوید حواسش جمع است که اسراف آب نکند و می‌گوید بیا باهم ظرفشویم تا آب کمتری مصرف شود و این را پذیرفته و به خاله‌هایش هم می‌گوید که من باید مواظب باشم تا آب اسراف نشود قبلاً عادتش بود که خانه را چلچراغ می‌کرد و همه چراغها را روشن می‌کرد ولی کم پذیرفت که باید چراغها را خاموش کند و این‌ها تحت‌تاثیر شبکه پویا بود» [م ۸]

۷.۱.۵ قانون مداری

رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی از جمله هنجارهایی است که کودکان از برنامه شبکه پویا برگرفتند اعم از بستن کمربند و رعایت کردن چراغ راهنما. یکی از مادران اینگونه مطرح کرده است که: «یکبار در برنامه بیعی و ببعو نشان می‌داد که کمربند بستند و در ماشین نشسته‌اند و او هم می‌گفت که ما باید کمربند ببندیم و تحت تاثیر آن می‌خواست کمربند ماشین را ببندد و چراغ راهنمایی را از آنجا یاد گرفت و گفتش که باید پشت چراغ راهنمایی بایستیم و به مقررات احترام بگذاریم» [م ۱۳]

۲.۵ اعتقادی

یکی دیگر از هنجارهای فرهنگی که در مصاحبه بسیار از آن یاد شد را می‌توان در دسته اعتقادی قرار داد. مادران به مضامینی چون قرآن، نماز، اماکن مذهبی، مناسبت‌های مذهبی، انس و شناخت بزرگان دین، حجاب و مفاهیم دینی اشاره کردند و این قبیل رفتارهای کودکان را تحت تأثیر تماشای برنامه‌های شبکه پویا می‌دانند. در این قسمت به نقش شبکه پویا در شناخت خدا و جهان بینی و مفاهیم دینی و نقش شبکه پویا در شناخت و حفظ و آشنایی با قرآن و همچنین نقش شبکه پویا در شناخت و علاقمندی کودک به مکان‌ها و مناسک مذهبی مانند محرم و اعیاد و رمضان و نماز و روزه و راستگویی و در انتخاب نوع پوشش کودکان؛ پرداخته شد.^۲ در ادامه با مثال‌هایی به این موضوع پرداخته می‌شود.

۱.۲.۵ حضور در اماکن مذهبی

کودکان به واسطه شبکه پویا با مسجد و اماکن زیارتی آشنا شدند و درخواست رفتن به مسجد و اماکن مذهبی را داشتند. یکی از مادران اینگونه بیان کرد که: «این مورد را هم از بستر زندگی تأثیر پذیرفته و هم از شبکه پویا و نمی‌تواند دقیق بگویم که حتماً از شبکه پویا بوده یکی از علایق بچگی صحبت در بلندگو مسجد بود و تجارب خوبی از مسجد داشت چون خوراکی می‌خورد مورد توجه قرار می‌گرفت ولی برنامه آفتابگردان را خیلی دوست دارد و فکر می‌کنم آن برنامه و حاج آقا خیلی اثر مثبت روی انس و رفتن بچه با مسجد شد و باعث یک انس و الفت بین یک تجربه دیرینه و زیستی که خودش تجربه کرده بود و آنچه در تلویزیون می‌بیند شد» [م ۵] و یکی دیگر از مادران گفت: «وقتی تایم برنامه تمام می‌شود و اذان پخش می‌شود بچه متوجه می‌شود که زمان نماز و قرآن است و ذکرهای روزهای هفته را که می‌گویند با آن تکرار می‌کند و متوجه زمان نماز میشود و اگر خودم هم بلند شم نماز بخوانند هم نماز می‌خواند» [م ۱۸]

۲.۲.۵ شرکت در مناسبت‌های مذهبی

کودکان از طریق برنامه‌های شبکه پویا با ایام عزاداری و اعیاد آشنا شدند و همچنین با سینه‌زنی و مداحی و پوشیدن لباس مشکی و عوض شدن موسیقی در برنامه در ایام عزاداری و زدن پرچم مشکی عزا آشنا شدند و درخواست گرفتن هیئت در خانه را داشتند و همچنین درخواست گرفتن جشن برای عید غدیر و گرامی داشتن عید غدیر را داشتند. می‌توان گفت که

شبکه پویا در مأنوس کردن کودکان با مناسبت‌های مذهبی و آشنایی با محرم و سؤال در مورد آن‌ها تأثیر بسزایی داشت تا آن‌جا که کودکان تحت تأثیر آن نقاشی می‌کشیدند و یا کاردستی درست می‌کردند و در مورد آن صحبت کردند. یکی از مادران در این باره بیان کرد که: «وقتی سیاهی می‌زنند بالای تلویزیون می‌پرسد این چیست یا گل می‌زنند می‌پرسند این برای چه است و باعث سوال کودکان راجع به آن مناسبت می‌شود همچنین برنامه‌های مداحی را دوست دارد و می‌خواهد مثل آنها بخواند و با آنها سینه می‌زند عکس‌های مراسم عزاداری و نماز خواندن بچه‌ها را که می‌گذارند می‌گوید من هم می‌خواهم مداحی کنم و نماز بخوانم و عکس بگیرم» [م ۳]

۳.۲.۵ انس و شناخت بزرگان دین

کودکان به واسطه شبکه پویا با پیامبر و امامان مأنوس شدند و در مورد آن‌ها صحبت کردند و باعث آشنایی بیشتر با ائمه اطهار (ص) شد. هم‌چنین باعث شناخت و تقویت ارتباط با روحانیت و آشنایی با شهدا شد و در کل آشنایی بیشتر با بزرگان دینی شد. یکی از مادران اینگونه گفت که: «شعر یک روز که پیغمبر را حفظ کرده و علاقه مند به شعرها شد و مانوس شدن با پیامبر و امام علی در وی ایجاد شد به طوری که از آن‌ها زیاد صحبت می‌کرد» [م ۱]

۴.۲.۵ آشنایی با مفاهیم دینی

کودکان به وسیله شبکه پویا با مفاهیم خداوند، پیامبر، صلوات، شهادت و بخشنندگی، دروغ آشنا شدند. هم‌چنین روایات و اشعار مذهبی را یاد گرفتند. در این راستا مادران اذعان داشتند که: «شهادت خیلی در ذهنش پررنگ شد و بعد از ماجرای شهادت سردار سلیمانی و کلیپ‌های تبلیغاتی با شهادت آشنا شد» [م ۵] و هم‌چنین یکی دیگر از مادران بیان کرد: «برنامه‌هایی که نزدیک اذان پخش می‌شود آقای روحانی است برنامه آفتابگردان مفاهیم دینی را از طریق قصه و پرنده خیلی راحت یاد می‌گیرد مثلاً همان مفهومی که بچه‌ها وسیله‌های‌شان را به هم بدهند را آنجا با یک قصه و از طریق پرنده یاد گرفت و خودش می‌گوید مثل جوجو جان مامان یادته که اسباب بازی‌هاش رو نداد یا راکتش را نداد و خوراکی‌هایش را خودش خورد و این بخشنده بودن را که در آن را به آن‌ها توضیح می‌دهد را بچه یاد گرفت و از آن جا میبینم که بچه‌ام با خودش تمرین می‌کند» [م ۸]

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۲۵

در بیان یکی دیگر از مادران این چنین می بینیم: «کلیپ طعم صلوات را که دید می پرسید که چرا امام صورتش نور دارد و با امام علی و پیامبر بیشتر آشنا شد و برنامه آفتابگردان هم خیلی دوست داشت و چند تا از داستان هایش در مورد پیامبر بود با پیامبر آشنا شد و در مورد پیامبر صحبت می کرد و قصه های برنامه آفتابگردان را می آمد و برای من تعریف می کرد» [م ۱۸]

۳.۵ هویتی

یکی دیگر از هنجارهایی که کودکان از شبکه پویا دریافت می کنند و مادران آن را بیان کردند مربوط به هویت می باشد که می توان آن را به هویت فردی و هویت جمعی تقسیم کرد. در مضامین هویتی نقش شبکه پویا در شناخت کودکان از خود و جنسیت و توانایی هایشان بیان شد و همچنین نقش شبکه پویا در علاقمندی و شناخت کودکان نسبت به ایران و اسلام و در پی آن نقش شبکه پویا در علاقمندی کودکان به الگوهای اسلامی - ایرانی (مانند: امام خمینی، شهید، شهید سلیمانی و... ذکر شد.^۳

۱.۳.۵ هویت فردی

یکی دیگر از مقوله های هنجارهای فرهنگی به نقل از مادران هویت فردی است که طی آن کودک علایق خود را می شناسد و با کارتون هم ذات پنداری می کند و به شناخت احساسات و توانایی ها و در نتیجه شناخت خود منجر می شود و برنامه ها در ابراز احساسات و شناخت خودشان و توانایی هایشان اثر دارد. [م ۴] یکی از مادران این گونه بیان می کند که: «انیمیشن ها و کلیپ های ایرانی باعث می شود همزاد پنداری کنند و نقش آنها را بازی میکنند و بر روی پسرانم تاثیر زیادی دارد با کارتونها ضمن هم ذات پنداری می گوید که ما هم این گونه هستیم بابا هم این گونه شما هم اینگونه هستی مثل همان کارتون» [م ۱۷]

۲.۳.۵ هویت جمعی

کودکان به وسیله شبکه پویا با سردار سلیمانی که یک الگوی ملی است آشنا شدند او را به عنوان قهرمان خود شناختند و نسبت به او عرق ملی پیدا کردند و حتی به عکس او نیز احترام گذاشتند. هم چنین انگیزه شرکت در راهپیمایی و آشنایی و تکرار شعارهای راهپیمایی را پیدا کردند. هم چنین با سرود ملی و پرچم جمهوری اسلامی ایران را از طریق برنامه ها شناختند و با شهر و کشور آشنا شدند و کودکان با مشاهده برنامه ها علاقمند به خرید کالای ایرانی شدند.

یکی از مادران اینگونه بیان کرده که: «برای روز قدس و روز ۲۲ بهمن که ما رفتیم راهپیمایی خیلی جالب بود که دخترم می آمد تطبیق میداد با برنامه‌های تلویزیون و آن شور و هیجانی که توی راهپیمایی با کالسکه برده بودمشان را دیده بود و بعد شعارهای تلویزیون و شعرهای آن را تکرار می کرد و می گفت این را دیده ام و می گفت این را آنجا دیدم و شنیدم وقتی می آمد صحنه‌ها را در تلویزیون میدید و شعارها را چون که آن را در واقعیت دیده بود با تلویزیون تطابق می داد وقتی تلویزیون می گذاشت می گفت مامان راهپیمایی نمیریم می خواهم شعار دهم» [م ۲] و نیز «برنامه‌ها در مورد شهید سلیمانی تأثیرش این بود که مثلاً قبلاً به عکس سردار در خانه خیلی توجه نشان نمی دادند خیلی مهم نبود اما امسال به خصوص که سالگردشان بود و سن بچه‌ها که متوجه امور بودن بیشتر شده بود مثلاً خواهرش پاشو گذاشت روی عکس چون عکس روی زمین بود خواهر دیگر گفت وای پاتو بردار از روی عکس سردار و این خیلی برام جالب بود که احترام قائل بودند و متوجه شدند خوب این قطعاً تأثیر تلویزیون بود چون ما امسال نشد برای سردار جای خاصی بریم که ببینند صرفاً همین شبکه پویا بود که می دیدند» [م ۳]

۴.۵ ارتباطی

در مضمون ارتباطی که مادران آن را بیان کردند به طور کلی به مضامینی چون ارتباط کودک با خانواده و ارتباط او با دیگران و همسالان و همچنین تعاملش با حیوانات و گیاهان تقسیم می شود. ^۴ در ادامه نقش شبکه پویا در نوع تعامل کودک با خود، نقش شبکه پویا در نوع تعامل و کیفیت رابطه کودک با خانواده، نقش شبکه پویا در نوع تعامل و کیفیت رابطه کودک با دیگران بیان می شود.

۱.۴.۵ تعامل مطلوب با خانواده

به عقیده مادران برنامه‌های پویا احترام به پدر و مادر در صحبت کردن و همچنین کمک به ایشان و گوش دادن حرف‌های مادر و در کل بهتر شدن تعامل کودک با خانواده نقش بسزایی داشته و گاهی تماشای برنامه موجب دلتنگی کودک برای پدر و تماس تلفنی با وی شده است. همچنین مادران اذعان داشتند که با تماشای برنامه کودک در تعامل بهتری با مادر و پدر قرار می گیرد و برخی از برنامه‌ها باعث گفت و گو بین پدر و مادر و کودک می شود و حتی درخواست همکاری مثل ورزش و بازی می کند که این خود باعث تعامل بهتر میان کودک و

مادر است. هم‌چنین برخی از برنامه‌ها موجب تعامل بهتر بین خواهر و برادر نیز می‌شود و گاهی کودک با تماشای برنامه علاقمند به رفتن به منزل پدربزرگ و مادربزرگ و حتی زندگی با ایشان می‌شود. در ادامه به بیان چند مادر در این رابطه اشاره می‌شود: «برنامه دانیال بره با پدر و مادرش لفظ جمع صحبت می‌کند دختر می‌بیند دوست دارد و برایش جالب است و بیشتر از لفظ جمع برای خطاب من و پدرش استفاده می‌کند» [م ۱] و «در برنامه بیعی و بیعو این که بابای بچه می‌آیند دخترم می‌گوید بابا کی می‌آید» [م ۱] و مادر دیگری بیان کرد: «مثلاً وقتی می‌بیند مادران با فرزندانشان بازی می‌کنند می‌گوید مامان چرا با من بازی نمی‌کنی یا وقتی می‌بیند در برنامه‌ی خواهر یا برادر دارد می‌گوید من هم خواهر یا برادر می‌خواهم وقتی پدر را نشان می‌دهد در برنامه‌های مختلف یاد پدرش می‌افتد و می‌گوید دلم تنگ شده و می‌خواهد تلفنی با پدرش حرف بزند» [م ۳] و هم‌چنین دیگری گفته که: «بعد از تماشای بعضی از برنامه‌ها می‌گویند مامان چرا این کارتون‌ها با مادربزرگ و پدربزرگ‌شان زندگی می‌کنند و ما با آنها زندگی نمی‌کنیم» [م ۱۰] و مادری دیگر گفت: «یک کلیپی در مورد مادر نشان می‌داد و فوراً بعد از آن آمد من را بغل کرد و گفت و من تورو خیلی دوست دارم» [م ۱۱] و «بعد از بعضی از کارتون‌های احساساتی می‌شود و حتی در تعاملش با خواهرش اثر داشت و احساس می‌کرد که باید بیشتر حمایت کند» [م ۱۱]

۲.۴.۵ همکاری و تعاون با همسالان

کودکان در پی مشاهده برنامه‌های شبکه پویا همکاری و تعاون با دوستان و راه‌آمدن با آن‌ها و بخشیدن وسایل به همسال، دعوت از دوست و بازی با او و هم‌چنین رفتار مناسب با همسالان را از خود نشان دادند و برنامه‌ها موجب هم‌صحبتی بین کودکان و دادن وسایل به عنوان قرض به همدیگر شد. هم‌چنین اجازه گرفتن برای دست زدن به وسایل دیگران را آموختند و برخی از کودکان خواهان رفتن به مهدکودک شدند و می‌توان گفت که در کل بهتر شدن تعاملات کودک با همسالانش کمک کرد. در ادامه به برخی از بیانات مادران اشاره می‌شود: «مثلاً یک مدت اسباب بازی‌هایش را نمی‌داد به دیگران و پسرخاله‌اش یک برنامه‌ای بود که وسایل‌شان را با هم تقسیم می‌کردند فکر می‌کنم همان برنامه ترو ترو بود بعد از آن من فهمیدم که وسایلش را نمی‌داد می‌ترسید که به او برنگردانند ولی در آن برنامه نشان داد که با هم بازی کردند و وسایل را برگرداند فهمید که می‌تواند وسیله‌اش را بدهد و امانت بدهد و به او برمی‌گردانند و این را از برنامه پویا یاد گرفت و این را می‌فهمید که اگر کسی بخواهد وسیله‌اش را بردارد باید

اجازه بگیرد در صورتی که خودم هم اینها را به او می‌گفتم ولی انگار در انتقال پیام شبکه پویا موفق‌تر بود» [م ۸] و مادری می‌گوید: «تعاون و همکاری با دوست که در برنامه می‌گوید تأییراتی در رفتار دخترم با دوستانش مشاهده می‌کنم که در رابطه با هم‌سال بیشتر راه می‌آید» [م ۱]

و هم‌چنین: «وقتی در انیمیشن نشان می‌دهد که شخصیت کارتونی وسایلش را به دیگران می‌دهد می‌گوید من کاش من هم دوستی داشتم که به خانه می‌آمد و با من بازی می‌کرد و من به خانه‌اش می‌رفتم و دوستش را به خانه دعوت می‌کند» و هم‌چنین در مورد مهدکودک اینگونه بیان شد که: «زهرای خیلی دوست داشت به مهد برود و من فکر می‌کنم تیکه‌هایی از مهد پویا را که می‌دید رویش تأثیر داشت و باعث می‌شد که درخواست کند که به مهد برود» [م ۱۵]

۳.۴.۵ تعامل مطلوب با حیوانات و گیاهان

کودکان در رفتار با حیوانات و گیاهان نیز ارشبه پویا تأثیر مثبت زیادی گرفتند، که می‌توانند دوستی با حیوانات، درخواست نگهداری از گیاهان، آب دادن به گل و کاشتن هسته میوه اشاره کرد. مادری گفت: «خانه آبنباتی را خیلی از آن چیزهایی یاد می‌گیرند مثلاً یاد می‌گیرد و می‌گوید باید گل‌ها را آب بدهیم و بعد از تماشای برنامه درخواست کردند که گلدان به اتاقشان ببرند و مثلاً انبه خوردن و می‌گویند که هسته آن را بکاریم و آب بدهیم تا در بیاید و این را کاملاً از شبکه پویا یاد گرفته و این‌ها را من از اون می‌شنوم» [م ۱۴]

۵.۵ روانی

یکی از مضامین بیان شده در مصاحبه‌ها موضوع روانی است به گفته مادران کودکان در شادی و آرامش و راستگویی و هم‌چنین داشتن و حفظ عادات خوب و حل مسأله تحت تأثیر شبکه پویا هستند. مادران واکنش‌هایی در رفتار روانی کودک را به شبکه پویا نسبت دادند که پس از تماشای شبکه پویا شاهد تغییر محسوس در خلق و خو کودک بودند که برنامه‌ها باعث رفتارهایی می‌شد که ارتباط مستقیمی با روحیه و خلق و خوی کودک داشت. در ادامه به طور مفصل نقش شبکه پویا در شادی و آرامش و راستگویی و عادات خوب و حل مسأله بیان می‌شود.^۵

۱.۵.۵ ابراز شادی

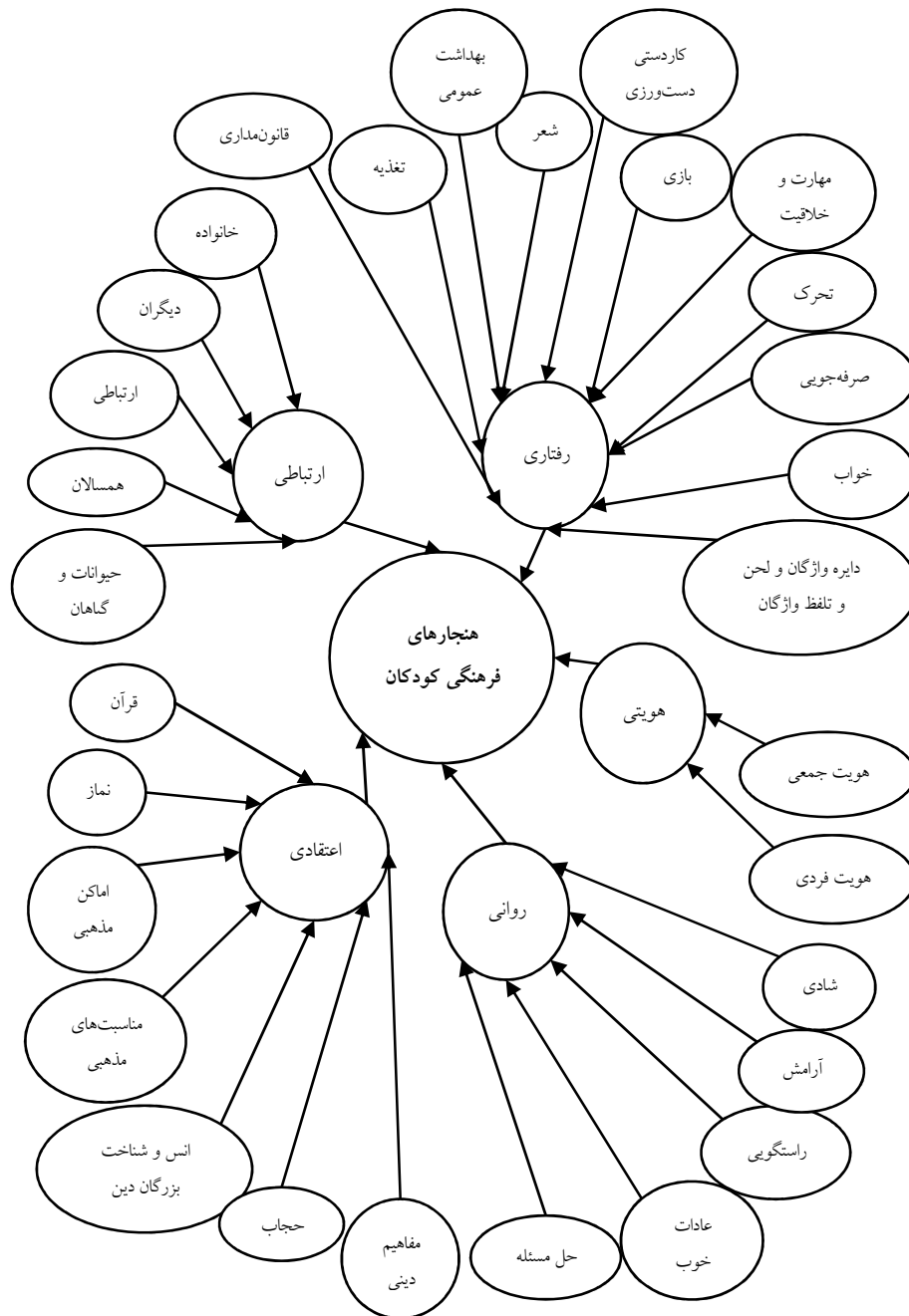
کودکان پس از تماشای برنامه پویا احساس و ابزار شادی می‌کنند و به واسطه طنزهای موقعیتی که در برنامه دارد شاد می‌شوند و برنامه‌ها گاهی موجب ایجاد انگیزه در کودکان می‌شود. مادری در این رابطه گفت: «وقتی کلیپ‌ها و آهنگ شادی می‌گذارد پا می‌شوند، می‌چرخند و شادی می‌کنند» [م ۱۷] و دیگری اذعان داشت که: «کلیپ‌هایی که پخش می‌شود انگیزه و شور در فرزندانم مشاهده کردم» [م ۷]

۲.۵.۵ تقویت عادات خوب

مادران ویژگی‌های مثبتی از کودکان‌شان را بیان کردند که پس از تماشای شبکه پویا به وجود آمد و تقویت شد از میان آن‌ها می‌توان رعایت نظم و جمع کردن و مرتب کردن وسایل و اسباب بازی‌ها یادگیری رفتار مناسب و اصلاح رفتار بد و جبران اشتباه و انجام ندادن کار زشت را نام برد از دیگر تاثیرات برنامه‌های پویا ترک عادت تماشای کارتون‌های هالیوودی بود و همچنین مادران رفتارهای اخلاقی مانند غلبه بر ترس حسودی نکردن و دادن نذر و دروغ نگفتن فرزندان را به دیدن برنامه پویا مرتبط دانستند بیان کردند که: «در برنامه با هم بازی بعد از اتمام برنامه اسباب‌بازی‌هایی که وسط ریخته را جمع می‌کنند و می‌گویند بین ما مثل آنها بازی کردیم و اسباب بازی‌ها را جمع کردیم» [م ۳] و مادر دیگری در مورد ترک عادت تماشای کارتون‌های هالیوودی اذعان کرد که: «یکی از چیزهای دیگری که برای من شبکه پویا خیلی مفید بود این بود که فرزندم به خاطر بیماری من مجبور شد مدتی کارتون‌های والت دیزنی را ببیند مانند سیندرلا، السا و غیره و ما توانستیم با شبکه پویا جلوی دیدن آن کارتون‌ها را بگیریم و عادتش را عوض کنیم» [م ۸]

۳.۵.۵ توانایی حل مساله

کودکان تحت تاثیر شبکه پویا با حل مسئله آشنا شدند و در مورد آن فکر می‌کنند و به دنبال راه حل مشکل می‌روند برای مثال یکی از مادران اینگونه بیان کرد که: «حل مسئله را از برنامه یاد گرفتند و وقتی یک اشتباه می‌کردند سعی می‌کردند که جبران کند و همچنین از برنامه بیعی و ببعو یاد می‌گرفتند و باعث می‌شد که سوال بپرسند و با هم در مورد حل مسئله صحبت کنیم» [م ۱۵]

شکل ۱. شبکه مضامین مرتبط با دریافت هنجارهای فرهنگی کودکان
از شبکه پویا از دیدگاه مادران تهرانی

۶. نتیجه گیری

این پژوهش ناظر به دریافت هنجارهای فرهنگی کودکان از شبکه پویا از دیدگاه مادران تهرانی صورت گرفته است. بررسی مجموعه مصاحبه‌هایی که از مادران گرفته شد نشان می‌دهد برنامه‌های شبکه پویا همانند دیگر رسانه‌ها حاوی اندیشه‌ها و هنجارهای فرهنگی غالب در جامعه هستند و آن را به مخاطب که همان کودکان هستند انتقال می‌دهند و برنامه‌های شبکه پویا در رسانه همگانی به عنوان یک کارگزار انتقال فرهنگ در کنار سایر کارگزاران در بستر جامعه ایفای نقش می‌کند. در این پژوهش هنجارهای فرهنگی که کودکان از شبکه پویا دریافت کردند در ۵ دسته مضمون فراگیر شامل رفتاری، اعتقادی، هویتی، ارتباطی و روانی طبقه بندی شد.

یافته های پژوهش نشان می دهد که برنامه های شبکه پویا بر روی میزان و سبک بازی کودکان تاثیر به سزایی داشت به طوری که کودکان بازی های جدیدی یاد می گرفتند و تشویق به بازی کردن می شدند چه به صورت فردی و چه بازی جمعی و همچنین حرکات ورزشی برنامه را تقلید می کردند. از طرفی نیز در برخی کودکان باعث مشغول شدن به تماشا و ترک بازی می شد به طوری که کودک به خاطر تماشای برنامه مورد علاقه بازی را رها می کرد. کودکان با تماشای برنامه پویا ترغیب به خوردن صبحانه و تجربه غذاهای جدیدی که حتی ممکن بود دوست نداشته باشند شدند. بهداشت عمومی زدن ماسک و رعایت پروتکل های بهداشتی برای برخورد با بیماری کرونا یکی دیگر از هنجارهایی بود که کودکان از برنامه های شبکه پویا آموختند.

شبکه پویا در امر آموزش و خلاقیت کودکان بسیار موثر بود و کودکان مهارت های زیادی را از آن آموختند همچنین شعر و کاردستی را نیز از برنامه های یاد گرفتند و به بهتر صحبت کردن کودکان و افزایش دایره لغات کمک کرد. البته گاهی نیز کودکان حرف های ناهنجار و یا روش حرف زدن ناهنجار را از تلویزیون تقلید کردند. صرفه جویی، قانونمداری، آشنایی با قرآن و نماز و خواندن آن، آشنایی با اماکن مذهبی و مناسبت های مذهبی، شناخت و پیامبر و اهل بیت و شهدا، حجاب و آشنایی با مفاهیم دینی مواردی بود که در رفتار کودکان به عنوان هنجارهای فرهنگی اعتقادی مشهود بود. همچنین برنامه ها به تقویت شناخت از خود و هویت ملی کمک کرد و باعث تحکیم روابط خانواده و گسترش روابط سالم در خانه شد. ولی از طرفی نیز به خاطر نشان دادن ایده آل ها در برخی کودکان باعث سرخوردگی و احساس ناتوانی و بی کفایتی شد.

رفتار مناسب با دیگران و همسالان و حتی گیاهان و حیوانات نیز از آموزش‌هایی بود که کودکان دیده بودند و در رفتار خود نشان داده بودند برنامه‌های شبکه پویا باعث نشان دادن رفتارهایی که به خاطر شادی آرامش راستگویی در کودکان دیده می‌شد شده بود. مادران دزدگی و ترس از برخی برنامه‌های مذهبی را نتیجه عملکرد نایجای برنامه‌های مناسبی و مذهبی می‌دانستند که در کودکی‌شان به وجود آمده بود و از ارائه مفاهیم دینی بالاتر از سن کودکان شکایت داشتند چون باعث سردرگمی و ایجاد سوالات نایجا و حل نشده در ذهن کودکان می‌شد.

به غیر از محتوای برنامه، نحوه تماشا هم در تاثیرگذاری برنامه‌ها بر هنجارهای فرهنگی کودک موثر بوده است. وقتی کودکان ۲ تا ۷ سال تنها شبکه پویا را آن هم زیر دو ساعت به صورت کنترل شده تماشا کنند، نه تنها مشکلی ایجاد نمی‌کند بلکه باعث تقویت مهارت‌ها و خلاقیت و همچنین تاثیر مثبت بر هنجارهای فرهنگی کودکان می‌شود ولی زمانی که تماشای برنامه کنترل نشود و کودک شبکه پویا یا سایر برنامه‌های نامناسب را تماشا کند، پرخاشگری و سایر ناهنجاری‌های فرهنگی می‌شود و همچنین وقتی بیشتر از دو ساعت برنامه‌ها را ببیند باعث کسالت و خستگی در کودکان می‌شود. زمانی که مادر در کنار فرزند موقع تماشای برنامه حضور داشته باشد و بر آموزش‌ها و هنجارها و ناهنجاری‌ها تاکید کند تاثیر دوجندان مثبتی بر کودک می‌گذارد. زمانی که کودک در خانواده و محیط زندگی با مواردی که از برنامه پویا پخش می‌شود، برخورد کرده باشد، در هنجارهای فرهنگی وی تاثیر بیشتری می‌گذارد تا زمانی که کودک با آن موضع مواجهه نداشته باشد.

با توجه به این که نظریه دریافت بر این نکته تأکید می‌کند که امکان استنباط بیش از یک برداشت یا قرائت، از متون رسانه ای وجود دارد یعنی میان پیامی که به وسیله فرستنده رمزگذاری می‌شود و آنچه از سوی مخاطب رمزگشایی می‌شود، لزوماً انطباق یا همانندی وجود ندارد و می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد، لذا این دریافت کنندگان پیام هستند که با توجه به متن پیام و زمینه‌های فرهنگی خویش دست به تعبیر و تفسیر پیام می‌زنند. در الگوی هال، ارتباط گر پیام را براساس اهداف ایدئولوژیک و منافع خود رمزگذاری می‌کند، ولی دریافت کننده که در فرایند ارتباط نقش رمزگشا را بازی می‌کند، اجباری در پذیرش پیام دریافت شده ندارد، و در برابر معانی ایدئولوژیک پیام مقاومت و آن را در چارچوب دیدگاه‌ها و تجربیات خود تحلیل و ارزیابی می‌کند. بر اساس این نظریه و الگوی رمزگذاری و رمزگشایی استوارت هال سه موضع و رویکرد مسلط، توافقی و متضاد قابل طرح می‌باشد. بر اساس نظریه مذکور

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۳۳

مادران اذعان کردند که کودکان صرفاً همه پیام‌های ارائه شده توسط برنامه‌های شبکه پویا را به همان گونه که مدنظر تولیدکنندگان برنامه‌های شبکه بوده رمزگشایی نکرده‌اند و همانگونه که در هنجارهای فرهنگی خود نشان دادند گاهی به همان شکل مدنظر تولیدکنندگان یا همان موضع هژمونیک یا مسلط و گاهی توافقی به صورتی که ویژگی‌های شخصیتی و فرهنگی را در دریافت و رمزگشایی دخیل کردند که در برخی موارد مطلوب مادران در برخی دیگر نامطلوب بود و می‌توان به عنوان ناهنجاری فرهنگی و کژکارکرد رسانه نیز از آن یاد کرد. و در برخی موارد کودکان به صورت متضاد و کاملاً مخالف با منظور رسانه و برنامه شبکه پویا رمزگشایی کردند. در این راستا باید اشاره نمود برخی از مادران بیان کردند کودکان برخی از مفاهیم دینی و برنامه‌های دینی ارائه شده را درک نکردند و همچنین برخی از مادران از نتیجه نامطلوب نمایش این برنامه‌ها شکایت کردند تا جایی که معتقد بودند کودکان گاهی کودکان از برنامه شکایت کردند و حتی باعث ترس در کودکان و کج فهمی آنان شده است.

نتایج برخی از مطالعات انجام شده با پژوهش حاضر همسو است، مرادی در تحقیق خود با عنوان رسانه‌های جمعی و فرهنگ‌پذیری دینی کودکان (۱۳۹۴) به این نتیجه رسید که میزان پابندی شبکه پویا به ارائه هنجارهای اسلامی در پویانمایی شکرستان بیشتر به هنجارهای اخلاقی محدود می‌گردد و از اشاره به سایر مفاهیم اسلامی درمانده است در بحث هنجارهای فرهنگی نیز می‌توان به توجه این پویانمایی، به فرهنگ سنتی ایرانی، اشاره نمود. حسام‌فر (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «بیان مضامین دینی در تلویزیون برای کودکان مورد مطالعه شبکه بین المللی هدهد فارسی» بر این نکته تأکید نموده که در مواجهه با کودک باید پیام رسانه‌ای با فهم و درک او تطبیق داشته باشد تا کودک بتواند با آن انس پیدا کند که در پژوهش حاضر نیز علی‌رغم متفاوت بودن شبکه رسانه‌ای مورد تحلیل (شبکه پویا) نیز مورد توجه قرار گرفته است. همچنین با توجه به تأکید پژوهش مذکور بر هنجارهای فرهنگی و توجه به دریافت این هنجارها در ساحت نظر و عمل کودک یافته‌های پژوهش در این زمینه با پژوهش اصغری آذر و دیگران (۱۴۰۱) و اجاق (۱۳۹۷) تا حدودی همراستاست. همچنین فلاح پرویزی (۱۳۹۸) در تحقیق خود با عنوان نقش تلویزیون در فرایند فرهنگ‌پذیری کودکان بر تأثیرگذاری شبکه پویا در ابعاد رفتاری و اعتقادی کودکان تأکید می‌نماید که شامل تغذیه، خواب و استراحت، حجاب و پوشش، علاقه به والدین و خانواده، آشنایی و علاقه به خط و زبان فارسی، علاقه مندی به خواندن نماز و قرآن می‌باشد. از این جهت با این پژوهش همراستا است اما در پژوهش حاضر ابعاد هویتی، ارتباطی و روانی برنامه‌های شبکه‌های پویا و تأثیر آن

بر کودکان نیز به صورت تفصیلی مورد بحث قرار گرفته است که با لحاظ مولفه های مذکور این پژوهش با پژوهش فلاح پرویزی متفاوت و متمایز می باشد.

پی نوشت ها

۱. در این زمینه همچنین باید اشاره نمود که برخی مادران در مصاحبه ها بر این باور بودند که صادقی مانند اختلال در خواب، عدم تحرک، دریافت نادرست محتوا، کلام نامناسب، درست نکردن کاردستی، خرید مقلدانه، الگوبرداری از شخصیت برنامه از جمله ناهنجاری های فرهنگی در حوزه رفتاری کودکان بوده است. برای مثال مادری می گوید: «یه برنامه بود میشا و آقا خرسه این و خیلی دوست داشتند بعد شب ها قصه میگفت بی خواب می شد اینا شب دقیقاً مثل میشا میشن و میگن قصه بگو شاید من ۵ تا ۶ قصه میگم آخرش نمی خوابند وقتی می پرسم چرا نمیخوابی میگوید میشا هم نخوابیده.» [م ۳] یکی دیگر از مشکلاتی که مادران به آن اشاره کردند که بر اثر تماشای برنامه های پویا به وجود آمد عدم تحرک کودکان بود که این گونه گفتند: «در کل برنامه ها باعث عدم تحرک و کسل شدن و خستگی می شود اگر که زیاد نگاه کنند.» [م ۱۴]

۲. در این زمینه همچنین باید اشاره نمود دلزدگی از برنامه های مناسبی، ترس از برنامه های قرآنی و ارائه مفاهیم فراتر از ذهن کودک از ناهنجاری هایی مرتبط با حوزه اعتقادی است که مادران به آن اشاره کردند. یکی از مادران می گوید: «در مناسبت های مذهبی و شهادت ها شبکه پویا موسیقی های کارتون ها را عوض میکند و دخترم واکنش خوبی نسبت به این قضیه نداشت و ناراحت می شد و اعتراض می کرد.» [م ۱] مادر دیگری در این زمینه می گوید: «اینکه یک سورهای که تکرار می کند و فرزندم یاد می گیرد خیلی خوب است ولی مثلاً در مورد تصویرگری سوره ناس دخترم از آنها می ترسد مثلاً در نشان دادن خناس یا مثلاً آن انسان لفی خسر کمی ترسناک نشان می دهد و به نظرم فرزند زیر ۷ سال نباید با مضامین انذاری قرآن روبه رو شود.» [م ۹]

۳. البته باید اشاره نمود که مصادیقی مانند شناخت غلط از خود، احساس بی کفایتی و احساس ناتوانی از جمله مواردی بود که مادران پس از تماشای برنامه ها توسط کودکان در رفتار فرزندانشان مشاهده کردند برای مثال مادری بیان می کند که: «بیشترین کاردستی برای برنامه پاشو پاشو کوچولو است ولی کاردستی هایی که درست می کند با چسب حرارتی است و سخت است چون ما فوق مهارت های پسرمان است و آن را رها میکند و من حس خوبی ندارم چون احساس بی کفایتی می کند وقتی که مهارتی مافوق توانایی هایش را انجام دهد فکر می کنم اگر چیزی ساده تر بود و برای سن پایین تر بود بهتر بود ی مربی برای پسر من تاثیر مثبتی ندارد و فکر می کنم این چیزهایی است که در تعامل با همسالان شکل می گیرد و مفیدتر است وقتی که هم سال شکل کج و کوله می کشد و می برد برایش بهتر است تا اینکه مربی خیلی شیک کاردستی درست می کند و حس بی کفایتی ناتوانی را القا می کند و می گوید بیا این ها را درست کنیم

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۳۵

ولی چون از پشش بر نمی‌آید خسته و دل‌سرد می‌شود و از آن ناراحت می‌شود و از ادامه کار منصرف می‌شود» [م ۵]

۴. البته باید اشاره نمود که برخی از تعاملات نامطلوب کودکان با همسالان، حیوانات و فضای مجازی نیز از جمله ناهنجاری‌هایی بود که مادران از آن اظهار گلایه‌مندی داشتند و البته آن را منائر از تماشای برنامه‌های شبکه پویا می‌دانستند. که میتوان از تعامل نامناسب با خانواده، تعامل نامناسب با دیگران، تعامل نامناسب با همسال، تعامل نامناسب با حیوانات، فضای مجازی نام برد. یکی از مادران اذعان داشت که: «قبلاً اسباب بازی‌هایشان را در اکثر مواقع به سایر اعضای خانواده یا دوستان یا فامیل می‌دادند و با هم بازی می‌کردند اما بعد از دیدن آن انیمیشن یاد گرفتند اسباب بازی‌هایشان را در کمد قایم می‌کنند و زمان می‌برد تا این را فراموش کنند و حالا اسباب‌بازی‌ها را نمی‌دهند و نوبتی بازی نمی‌کنند» [م ۲] یکی از مادران بیان کرد که: «دخترم در کارتون‌ها که می‌دید می‌گفت که فیل و اسب بیاریم در خانه و این برنامه‌ها زمینه‌ای را ایجاد کرد که دخترم دوست داشته باشد و بخواهد که حیوان در خانه بیاورد.» [م ۱۸]. یکی دیگر از مادران می‌گوید: «در شبکه پویا برای نماز می‌گفت عکس بگیرید و بفرستید و حتی برای تولدها می‌گفت عکس بگیرید و بفرستید یا نقاشی بکشید و بفرستید خترم می‌گفت منم نماز می‌خوانم و عکس منو بفرست یا می‌گفت نقاشی میکشم و عکس نقاشی من را بفرست که حالت افراط به خود گرفته بود» [م ۸]

۵. در این زمینه همچنین باید اشاره نمود مادران برخی از رفتارهای خشونت‌آمیز کودکانشان را متأثر از برنامه‌های شبکه پویا می‌دانند که از جمله می‌توان پرخاشگری، رفتارهای عصبی، رفتار منجر به برق‌گرفتگی، رفتار منجر به پرت شدن از ارتفاع، انجام کارهای عجیب، کتک‌کاری، داد زدن، علاقه‌مندی به اسلحه، رفتار خشونت‌آمیز، تند برخورد کردن، تندخوشیدن، عصبانی شدن، پریدن روی شکم مادر، صحبت کردن با قلدری و دعوا به خاطر دیدن برنامه، را نام برد. برای مثال یکی از مادران گفت: «بعضی از برنامه‌ها خیلی اثر بدی داشت یکی از کارتون‌ها روی فرزندم جویری اثر گذاشت که فرزندم هی می‌پريد و رفتارهای خشونت‌آمیز نشان می‌داد و روی شکم می‌پريد و از وقتی که آن برنامه را ندید چون رفتارش هم برطرف شد و من مجبور بودم کاری کنم که تا این برنامه را یادش برود تا آن را نبیند یک ماه طول کشید تا آن عادت‌ها از یادش برود و رفتار خشونت‌آمیز را ترک کند» [م ۱۳] ترس از دیگر مواردی بود که مادران به آن اشاره کردند. درگیری با موضوعات ترسناک، ترسیدن کودک، ترسیدن از تنها ماندن، ترسیدن از محیط جدید، ترسیدن از تاریکی، آشنایی با هیولا و ترسیدن از هیولا، ترسیدن از اشیاء، زیاد سؤال کردن از روی نگرانی، صحبت از ترس، ترس از کرونا، اضطراب، ترک مکان برای ندیدن تلویزیون از شدت ترس، ایجاد ناامنی، ترسیدن و قایم شدن از مواردی بود که مادران بیان کردند. یکی از مادران گفت: «وقتی کاراکترهای هیولا پخش میکنند بچه‌ها خواب ترسناک می‌بیند البته بعضاً می‌خواهند ترس را از بچه دور کنند صحنه‌های ترسناک نشان میدهند که ممکن است بچه این درگیری را نداشته باشد و از موردی که پخش می‌شود در حالت عادی نترسد ولی بدتر با نشان دادن آن باعث می‌شود بچه درگیری و ترس بیشتری را داشته باشد. فرزندم موقع تنها ماندن و یا تنها رفتن به محیط جدید و هنگام شب و

تاریکی یا حتی کمبود روشنایی و زمانی که می خواست بخوابد می گفت این ممکن است هیولا باشد و می ترسید و لامپ روشن آیفون را می دید می ترسید در برنامه بیعی و ببعو در خواب تصویر چند ملکه را نشان می داد که ملکه ترسناک حرف می زد که فرزندم از آن برنامه ترسید و بیان کرد» [م ۱]

کتابنامه

- اجاق، سیده زهرا (۱۳۹۷) آموزش سواد رسانه ای به کودکان: معرفی شاخص های محتوای آموزش سواد رسانه ای در دبستان، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۴ (۵۳): ۲۲۱-۲۴۷
- اجاق، سیده زهرا، واعظ، سپیده (۱۳۹۶) نقش سواد رسانه ای در حل تعارض نقشی- هویتی کودکان مورد مطالعه: مخاطبان کودک کارتون مرد عنکبوتی، فصلنامه جهانی رسانه، ۱۲ (۱): ۳۹-۲۱
- اصغری آذر، رضا، حسینی، سید بشیر، ساعی، محمدحسین (۱۴۰۱) ارائه چارچوب آموزش سواد رسانه ای به مخاطبان کودک شبکه پویا، فصلنامه جامعه، فرهنگ و رسانه، ۱۱ (۴۵): ۱۵۷-۱۲۹
- باهنر، ناصر (۱۳۸۷) رسانه های جمعی و تولیدات دینی برای کودکان: ارائه رویکرد ارتباطی- فرهنگی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، شماره ۱۳، صفحه ۵۴-۳۷.
- توسلی، غلامعباس (۱۳۹۱) نظریه جامعه شناسی، تهران: سمت.
- حسام فر، احسان (۱۳۹۷) بیان مضامین دینی در تلویزیون برای کودکان، مورد مطالعه شبکه بین المللی هدهد فارسی در سال ۱۳۹۴، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق (ع)
- حسینی، فائق. (۱۳۸۵). میزان انطباق نظام ارزشی حاکم بر انیمیشن های پخش شده از شبکه های یک، دو و پنج در سال ۱۳۸۵ با نظام ارزشی مصوب صدا و سیما در حوزه کودک، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده صدا و سیما، ج.ا. ایران، رشته ارتباطات.
- رابینز، استیفن پی. (۱۳۷۸) رفتار سازمانی، ترجمه علی پارساییان و سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی
- رضوی طوسی، سید مجتبی. صمدی، صهبا. (۱۳۹۲). تأثیر تماشای انیمیشن های مذهبی ایرانی بر رفتارهای دینی نوجوانان، مطالعه موردی هشت مدرسه راهنمایی، دبیرستان منطقه دو آموزش و پرورش شهر تهران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ششم، شماره ۱.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۷) آناتومی جامعه تهران: شرکت سهامی انتشار
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰) درآمدی بر دیالیزه المعارف علوم اجتماعی، تهران: کیهان
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۷) جامعه شناسی مسائل اجتماعی ایران، تهران
- صالحی امیری، رضا. (۱۳۸۶). مفاهیم و نظریه های فرهنگی. تهران: ققنوس.
- فکوهی، ناصر (۱۳۷۹) از فرهنگ تا توسعه، تهران: انتشارات فردوس

دریافت هنجارهای فرهنگی توسط ... (میثم فرخی و فاطمه السادات لوح موسوی) ۱۳۷

- فلاح پرویزی، محمود (۱۳۹۸) نقش تلویزیون در فرایند فرهنگ‌پذیری کودکان، مطالعه موردی: شبکه پویا، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات
- کوش، دنی. (۱۳۸۱). مفهوم فرهنگ در علوم اجتماعی. ترجمه فریدون وحید. تهران: سروش.
- کوئن، بروس (۱۳۹۲) مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران: سمت
- گیدنز، آنتونی (۱۳۹۱) جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی
- محسنی، منوچهر. (۱۳۸۶). بررسی در جامعه‌شناسی فرهنگی ایران. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- مرادی، سمانه. (۱۳۹۴) رسانه‌های جمعی و فرهنگ‌پذیری کودکان مطالعه موردی: هنجارهای فرهنگی - اسلامی ارائه شده در پویانمایی شکرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده غیردولتی رفاه، گروه مطالعات فرهنگی.
- مک کوایل، دنیس (۱۳۸۲) درآمدی بر نظریه ارتباط جمعی، ترجمه پرویز اجاللی، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- مهدی‌زاده، سید محمد. (۱۳۸۹). نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی. تهران: همشهری.
- وثوقی، منصور (۱۳۷۷) مبانی جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات خردمند

- Carlson, Susan A. and et al (2008) Physical Education and Academic Achievement in Elementary School: Data From the Early Childhood Longitudinal Study, American Journal of Public Health, 98 (4), 721-727
- Gentile, Douglas A. (2014) Media Violence and Children: A Complete Guide for Parents and Professionals, Praeger.
- Grunlan, Stephen A and Mayers K, Marvin (1988) Cultural Anthropology, Michigan, Zondervan
- Hall, s. (1997). Ecoding / Decoding. In p. Marris, & S. Thornham, Meda Studies , A reader. Edinburg: Edinburg University Press
- Hall, S. (2007). Representation and the media. Northampton, England: Media Education Foundation.
- Keith Booker, M (2006) Drawn to Television: Prime-Time Animation from The Flintstones to Family Guy (Praeger Television Collection), Praeger.
- Kottak, C. Phillip (2010). Mirror for Humanity, New York, McGraw-Hill
- Rogow, Faith. (2022) .Media Literacy for Young Children: Teaching Beyond the Screen Time Debates. Washington, DC. NH: National Association for the Education of Young Children.
- Rogow, Faith (2002). ABC's of Media Literacy: What Can Pre-Schoolers Learn? Retrieved from <http://www.medialit.org/reading-room/abcs-media-literacy-what-can-pre-schoolers-learn>
- Strasburger, Victor C and et al (2013) Children, Adolescents, and the Media, SAGE Publications